

Slovenski VESTNIK

Poštni urad 9020 Celovec
Verlagspostamt 9020 Klagenfurt
Izhaja v Celovcu
Erscheinungsort Klagenfurt
Posamezni izvod 5 šilingov
mesečna naročnina 20 šilingov
celoletna naročnina 200 šilingov
P. b. b.

LETNIK XXXVIII

CELOVEC, PETEK, 4. NOVEMBER 1983

ŠTEV. 44 (2147)

SPOMINSKE SVEČANOSTI OB DNEVU MRTVIH:

Žrtve fašizma nas obvezujejo da se povsod zavzemamo za mir med narodi

Na vseh štiridesetih pokopališčih širom južne Koroške, kjer so pokopani padli partizanski borci, so zastopniki Zveze koroških partizanov in drugih organizacij ter generalnega konzulata SFRJ v Celovcu tudi letos za Dan mrtvih položili vence in se poklonili spominu vseh nešteti junakov, ki so darovali svoje življenje za svobodo v borbi proti fašizmu. Osrednja spominska svečanost je bila tokrat na pokopališču v Šmarjeti nad Pliberkom, kjer se je v soboto popoldne zbralo lepo število domačinov ter predstavnikov borčevskih organizacij z obeh strani meje, ki so položili vence na grob dveh tamkaj pokopanih partizanov.

V okviru kratke svečanosti, ki so jo s partizansko pesmijo obogatili pliberški pevci pod vodstvom Foltija Hartmana, se je predsednik Zveze koroških partizanov Janez Wutte-Luc spomnil padlih protifašističnih borcev ter številnih žrtev fašizma iz krajev okoli Komlja. Pa tudi vseh padlih partizanov, ki počivajo na 40 pokopališčih južne Koroške, ter vseh nešteti žrtev, ki jih je fašistično nasilje terjalo širom Evrope.

„Borba za svobodo, ki smo jo vodili skupaj z vsemi naprednimi silami, je terjala ogromne žrtve in je zato naša dolžnost, da se vsepovsod zavzemamo za mir med narodi, ki je danes spet ogrožen kot že dolgo ne tako,“ je dejal tov. Luc. Pri tem je opozoril na tragične razmere v Libanonu, na vojno med

Irakom in Iranom, na nemirna žarišča v Srednji Ameriki, v Afriki in drugod v svetu ter naglasil, da smo ob vseh teh dogodkih upravičeno v strahu, da bi se iz lokalnih spopadov razplamtel svetovni požar.

„Človeštvo živi danes v stalnem strahu pred novo vojno, kajti oboje roževanje je doseglo takšno raven, da bi z orožjem, ki ga imata obe velesili, z lahkoto uničili cel svet, in to ne samo enkrat,“ je poudaril govornik. „Zato so tudi razumljivi mirovni pohodi in demonstracije proti namestitvi novih raket v Evropi tako na eni kot na drugi strani — saj pri spopadu obeh velikih sil bi se znašla predvsem Evropa v središču uničevanja in bi je bilo konec, če ne sploh vsega sveta.“

Predsednik ZKP je spomnil, da

smo si koroški Slovenci z udeležbo v boju proti fašizmu priborili tudi pravice, ki so nam zapisane v 7. členu državne pogodbe. Kako pa oblasti spoštujejo te pravice, se je pokazalo v zvezi z imenovanjem novega nadzornika za dvojezično šolstvo, ko je bilo mesto zasledeno mimo prizadete manjšine.

Zveza koroških partizanov vsa povojna leta zastopa mnenje, da se je za narodne pravice treba neprestano boriti, kajti podaril nam teh pravic nihče ne bo, je menil govornik. Partizani so šli z velikim idealizmom v neenak boj in so zmagali, ker so se zavedali, da je pravica na njihovi strani. Ob koncu pa je tov. Luc še posebej pozval mladino, naj neustrašeno in pogumno hodi po stopinjah svojih prednikov-partizanov ter nadaljuje boj za dokončno uresničitev pravic, za katere so naši najboljši sinovi in hčere v junaškem boju dali svoje življenje na oltar domovine.

V „PRAVNI DRŽAVI“ AVSTRIJI:

Slovenščina - „oblikovna hiba“ čeprav ji državna pogodba priznava status uradnega jezika

Pravni formalizem, ki se ga na Koroškem in sploh v Avstriji poslužujejo oblasti in celo vrhovna sodišča v vprašanju jezikovne enakopravnosti narodnostnih manjšin, zagotovljene v členu 7 državne pogodbe, je naravnost posmeh vsaki pravni ureditvi.

O tem pričajo tudi najnovejše odločbe avstrijskega ustavnega in upravnega sodišča, prvega v zadevi dvojezičnih napisov v žitrajški ljudski šoli, drugega v zadevi vračanja v slovenščini napisanih vlog s strani koroškega deželne šolskega sveta. Obe vrhovni sodišči sta namreč zavrnila pritožbe, ki sta jih zaradi kratenja jezikovne enakopravnosti vložila v prvem primeru ravnatelj žitrajške ljudske šole Franc Kukovica in v drugem primeru Zveza slovenskih organizacij na Koroškem.

Toda zavrnitev pritožbe je v enem kot v drugem primeru goli formalizem: ne ustavno ne upravno sodišče se namreč ne bavi z bistvom vprašanja — se pravi z dejstvom, da koroške oblasti kršijo ustavno zajamčeno enakopravnost Slovencev in njihovega jezika —, marveč

pritožbe „rešujeta“ oziroma zavračata iz strogo formalnih vidikov. Ravno s tem, da se pri svojih odločitvah izmikata bistvu vprašanja uporabe slovenskega uradnega jezika, pa vrhovni sodišči samo dokazujejo, da so vprašanja ustavnosti sedanega zakona o narodnih skupinah ter zakonitosti odredbe o uradnem jeziku tako kočljiva, da se jim raje izognejo v velikem ovinku naravnost izzivalnega formalizma, samo da ne bi morali javno priznati, da je sedmojuljska zakonodaja v resnici protiustavna, ker je v očitnem nasprotju z jasnimi določili člena 7 državne pogodbe.

Sicer pa je pri tej zadevi kljub vsemu izmikanju in begu pred konkretnimi rešitvami le postalo jasno to, v čem tiči vzrok za takšen odnos do jezikovne enakopravnosti Slovencev: za oblasti je slovenščina namreč „oblikovna hiba“ (Formgebrechen). Z drugimi besedami bi to lahko imenovali lepotno napako. To pa seveda že pove vse. V teh miselnih kategorijah so doslej agitali le najhujši narodni nestrpnosti, ki občutijo za izzivalno že samo dejstvo, da koroški Slovenci sploh še živimo. Če pa je zdaj tudi za oblasti slovenščina že oblikovna napaka ali hiba, potem se pač ni treba čuditi, če ji s takšno arogantnostjo odrekajo položaj enakopravnega in enakovrednega uradnega jezika.

Formalizem in aroganca, s katerima se srečujemo v našem boju za jezikovno enakopravnost, pa sta vredna tudi metod, ki se jih v ščuvanju proti nam poslužujejo tukajšnji oblikovalci javnega mnenja. Časopisi, ki v zvezi z omenjeno odločbo vrhovnega sodišča podtikajo ravnatelju Kukovici „samovoljnost“ ter „akcijo noči in megle“, ne da bi v odločbi našli za takšne očitke vsaj črko ali besedo utemeljitve, si pač sami pišejo sodbo o svojem početju. Prispevek k pomiritvi to vsekakor ni.

Enakopravno vključevanje v gospodarsko dogajanje

Na pobudo skupnega gospodarskega odbora koroških Slovencev je prišlo v petek 21. oktobra do prvega razgovora predstavnikov tega odbora s predsednikom trgovinske zbornice za Koroško Baurechtom in njegovimi sodelavci.

Člani skupnega odbora — za Zvezo slovenskih organizacij na Koroškem Feliks Wieser, za Narodni svet koroških Slovencev Lojz Gregorič in za Zvezo slovenskih zadrug Miha Antonič — so predstavnikom trgovinske zbornice tolmačili problematiko gospodarstva na južnem Koroškem ter poudarili potrebo po enakopravnem vključevanju koroških Slovencev v gospodarsko dogajanje tako v deželi sami kot tudi v okviru gospodarskega sodelovanja s sosednjo Slovenijo in Jugoslavijo.

Razgovori so bili konstruktivni in so se nanašali na razna konkretna vprašanja, pri čemer sta obe strani pojasnili svoja stališča. Medtem ko so zastopniki koroških Slovencev v nekaterih pogledih naleteli na razumevanje, pa se je zataknilo, ko je bilo govora o oblikah in možnostih jezikovne enakopravnosti v okviru trgovinske zbornice.

Dogovorili so se, da bo v doglednem času prišlo do nadaljnjega takega srečanja.

KONGRES SOCIALISTIČNE STRANKE:

Zamenjava vodstva TUDI NA STRANKINI RAVNI

Le nekaj mesecev po izvedeni zamenjavi vodstva na vladni ravni (ko je mesto dolgoletnega kanclerja Kreiskega prevzel Fred Sinowatz) je bila takšna „predaja oblasti“ zdaj izvedena tudi še na strankini ravni. Kongres SPÖ, ki je prejšnji teden zasedal na Dunaju, je bil namreč povsem v znamenju odstopa dosedanjega predsednika stranke Kreiskega s političnega prizorišča. Njegova izvolitev za dosmrtnega častnega predsednika je bila pri tem le formalnost, s katero mu je izrekla priznanje in zahvalo stranka, ki ji je Kreisky v dolgih desetletjih svojega aktivnega delovanja brez dvoma vtisnil neizbrisni pečat.

Ravno v tej luči je treba videti tudi siceršnji potek kongresa. Ne nazadnje velja to tudi ali še prav posebej za razne bolj ali manj glasne kritične glasove. Na primer v smeri očitkov, da se je SPÖ že vse preveč oddaljila od svojih idej-nopolitičnih načel, da se je iznevrila idejam socializma, da se je po-

vsem pomeščnila in podobno. Ali kritičnih ugotovitev, da so se tudi v njenih vrstah razpasle nemoralne razvade, kot so korupcija, gospodarski kriminal, zloraba vodilnega položaja za osebno bogatenje in drugega več.

Take in podobne kritike je bilo slišati iz ust delegatov, bodisi kar naravnost in brez vsakega ovinkarjenja, ali pa zavito v leporečje, vendar še vedno dovolj razumljivo za vsakogar, ki je pač hotel razumeti. Pri tem tudi ni bil izvzet „stari spor“ med Kreiskim in Androschem, čeprav so se režiserji kongresa trudili, da ne bi prišlo do odkritega spopada.

Novi predsednik SPÖ Sinowatz je torej prevzel težko nalogo. In se tega tudi dobro zaveda, saj je njegov zaključni govor izzvenel kot rožev poziv stranki in njenemu članstvu, še posebej pa vodilnim kadrom, da je treba na delo v znamenju enotnosti in medsebojnega zaupanja.

Zgodovina Koroške nas uči...

Ob priliki simpozija mladine treh dežel, ki je bil prejšnji teden na dan avstrijskega državnega praznika, je sprejel delegacije mladinskih organizacij iz Koroške, Slovenije in Trsta predsednik koroškega deželnega zbora Josef Schantl. V posebno čast mu je očitno bilo, da je vodil mladinske funkcije po prostorih svojega urada — koroške deželne hiše, ter jim je razlagal reči, kakor se pač ponavadi pove tujcu kaj o svoji domovini in njeni zgodovini.

V veliki sejni dvorani, tam, kjer ponavadi zaseda koroški deželni zbor, naj bi mladi gostje slišali tudi kaj o slavni zgodovini karantanske: Začelo se je nekeje okoli leta 1000. Turki so prodirali proti severu ter potegnili za seboj še praslavane. Ti so se nato naselili tudi na Koroškem. Ta val naseljevanja se je nadaljeval vse do šestnajstega, sedemnajstega stoletja. Nato so koroški Slovani prosili na pomoč proti Turkom severne sosedne Bajuvare. Ostali so v njihovi odvisnosti... in: Koroška kneževina ima dolgo in edinstveno državniško tradicijo. Koroški kmet je namreč v posebnem obredu predal oblast grofu...

Ne! Ni še pust! To je prav zaradi misli in povedal 1. predsednik koroškega deželnega zbora pred izbranim občinstvom treh dežel. Na-

vzoči Slovenci so ga z največjo obzirnostjo opozorili na to, da morda le ni bila tako, ne zamerite, ampak Turki so bili Avari in prva tisoletnica je bilo šeststo letje. Karantanska država je bila staroslovenska kneževina in obred pri vstopu v državo kneza se je do 14. stoletja odvijal v slovanskem jeziku. No, da. Pa najlepša hvala. Tisoč let gor ali dol, saj ni tako tragično...

Ne, res ni tragično, da ga je Schantl pokidal. Pokazal je le, kako kompetentna sta on in deželni zbor za „pravilno“ koroško zgodovino. Tega nista dokazala prvič. Ni še dolgo od tega, ko je koroški deželni zbor soglasno obsodil Pluchov in Lehnerjev film VAS OB MEJI kot potvarjanje zgodovine, kot žalitev Koroške in kot marsikaj bujčega. Tragično, ali resnično: takrat so ga pokidali prav vsi — od Schantla do Haiderja. Avstrijska javnost si je takrat lahko naredila lep vtis o deželi koroški in o njenem najvišjem javnem organu. Deželni zbor je zahteval takrat med drugim tudi to, da se naj izdela knjiga o „resnični“ koroški zgodovini. Tu se strinjamo — in jo priporočamo v branje vsakemu posameznemu članu koroškega deželnega zbora!

PREBERITE

Razpravljanja o narodnostnem in socialnem zapostavljanju

str. 2

O kulturni kritiki

str. 3

Pevsko srečanje v Pliberku

str. 4

Manjšina ob robu v deželi ob robu

str. 5

Dan varčevanja pri naših zadrugah

str. 8

Zastopniki narodnih skupnosti so obravnavali vprašanja manjšinskega šolstva

Za državni praznik je pripravila Dunajska delovna skupnost za narodnostna vprašanja simpozij o pouku in vzgoji v jezikih narodnih skupnosti na primeru Dunaja. Osnovna izpoved vseh referentov in poročevalcev iz vrst narodnih skupnosti je bila, da je treba vzgojo in šolstvo pojmovati kot celoto od predšolske vzgoje do univerze.

Predsednik dunajske delovne skupnosti za narodnostna vprašanja dr. Heinz Tichy, sodelavec ustavne službe pri uradu zveznega kanclerja, je podal pregled pravnih aktov, na katerih stoji v Avstriji dvojezični pouk in pouk v jezikih narodnih skupnosti. Omenil je tudi številne uredbe in učne načrte. Kot je bilo pričakovati, ni omenil odredbe provizorične koroške deželne vlade iz leta 1945, ki je bila trinaest let osnova vsega slovenskega pouka na osnovnih šolah južne Koroške. Pravtako se je izognil, kar zadeva Koroško, navedbi učnega načrta za študijsko smer ljudskošolskega učitelja na pedagoški akademiji.

Vodja oddelka za obvezno šolstvo pri zveznem ministrstvu za pouk in umetnost dr. Klaus Satzke je imel težavno nalogo, da odgovori o didaktično-pedagoških možnostih za pouk in izobrazbo v jezikih narodnih skupnosti. Takih možnosti praktično ni. Zato je predavatelj govoril pretežno

o pouku jezikov narodnih skupnosti v okviru prostih predmetov ter o didaktično-pedagoških načelih pouka v tujih jezikih. V prvi vrsti sta to angleščina in francoščina, ki potiskata v ozadje vse druge jezike. Ob navedbi načel za pouk v tujih jezikih bi seveda lahko pripomnili, da bi bilo ta načela najlažje uveljaviti s poučevanjem jezikov narodnih skupnosti.

S pregledom položaja jezikov narodnih skupnosti v avstrijskem šolstvu je začel zastopnik dunajskih Čehov Karl Matal. Govoril je o stoletni zgodovini češkega šolstva na Dunaju in njegov zgodovinski pregled je bil praktično ena sama obtožba preteklosti. Nakazal je, kako so splošne politične razmere vplivale na obstoj češkega šolstva na Dunaju: medtem ko je pred drugo svetovno vojno obiskovalo razvejano češko šolstvo še nad 6000 učencev, obiskuje danes otroški vrtec, ljudsko šolo ter glavno šolo češkega šolskega društva Komenškega le še 157 otrok.

O teoriji in praksi šolskega pouka na Gradiščanskem z ozirom na hrvaško in madžarsko narodno skupnost je govoril dr. Nikola Bencsics. Omenil je vrtece, ureditev na ljudskošolskem področju in povsem nezadovoljivo stanje na področju višjega šolstva, kjer manjka Hrvatoma in Mad-

žarom višja srednja šola. Manjšini tudi nimata samostojnega šolskega oddelka pri deželnem šolskem svetu. Govoril je še o učnih pripomočkih ter opozoril na psihološke momente pri učenju jezikov narodnih skupnosti.

Položaj na Koroškem je predstavil dr. Avgustin Malle. Nakazal je tozadevne razmere od problematike otroškega varstva vse tja do ponudbe na pedagoški akademiji. Menil je, da se bodo morale politične sile spomniti izhodišč iz leta 1945, če se hoče ohraniti in razviti šolstvo za slovensko narodno skupnost na Koroškem.

Poročevalci o položaju jezikov narodnih skupnosti na Dunaju — za Slovence prof. mag. Miha Kulnik, za Hrvate Demeter Karall in za Madžare Ernő Deak — so prišli domala do enakih zaključkov. Pristojnim šolskim oblastem so predlagali upoštevanje jezikov narodnih skupnosti v posebnih skupinah od vrta do predmetnega pouka omenjenih jezikov na višjih šolah.

Zasedanje je pokazalo, da so zavzeti zastopniki vseh narodnih skupnosti v Avstriji prepričani, da je pouk v jezikih narodnih skupnosti možen in potreben in da je nujno potrebna tudi koordinacija med posameznimi skupinami.

Simpozij mladine Alpe-Jadran: Odpravljati blokade!

Slovensko in nemškogovoreča koroška mladina je ob avstrijskem državnem prazniku razpravljala o koroškem manjšinskem vprašanju, mladinski brezposelnosti, mirovnem gibanju in ekoloških problemih. Mladinski simpozij s temo „Skupaj živeti, delati in razpravljati“ sta organizirali koroška Socialistična mladina/Sozialistische Jugend in Zveza evropske mladine/Bund europäischer Jugend. Poleg zastopnikov koroških mladinskih organizacij so se ga udeležili tudi predstavniki Zveze socialistične mladine Slovenije, Mladinskega odbora Slovenske kulturnogospodarske zveze in Mladinske sekcije Slovenske skupnosti iz Trsta.

Na predvečer avstrijskega državnega praznika je delegacije mladinskih organizacij sprejel v deželni hiši/Landhaus v Celovcu vodja mladinskega sekretariata pri koroški deželni vladi prof. Helmut Adlassnig. Izrazil je svoje zadovoljstvo nad tem, da se mladina iz treh dežel oz. držav na Koroškem prvič sreča v tako širokem okviru z namenom, v diskusiji najti rešitev nekaterih skupnih problemov. S tem v zvezi je opozoril tudi na 11-letno tradicijo podobnih srečanj v okviru delovne skupnosti Alpe-Jadran.

Koroški deželni zbor in Slovenci

Potem, ko je bila formalna otvoritev mimo, je 1. predsednik Koroškega deželnega zbora Schantl udeležence simpozija uvedel v Koroško deželno hišo, kjer ima svoja zasedanja deželni zbor. Kakor kak turistični vodič je pripovedoval o zgodovinskih obeležjih poslopja in raznih navadah deželnih poslancev, manj uspešno pa je skušal podati verodostojen oris koroške zgodovine (glej tudi naš komentar, op. ur.). Za kratek čas so funkcionarji mladinskih organizacij zasedli stole deželnih poslancev v Koroškem deželnem zboru in predsednik Schantl je odgovarjal na razna vprašanja.

Diskusija, ki se je odvijala v uri in pol, bi bila kos tudi marsikateremu rednemu zasedanju deželne politične kreme. Zastopniki koroških slovenskih mladinskih organizacij (KDZ, KSŠS/D, Katoliška mladina, Kladio, ZSM) so navezali predvsem na manjšinsko vprašanje in kompetence deželnega zbora. Schantl je povedal, da je za manjšinska vprašanja pristojna zvezna zakonodaja in da je Koroški deželni zbor pristojen samo za kulturno in gospodarsko pospeševanje manjšine. Dane so seveda vse možnosti za uresničevanje oz. za uporabljanje zveznih določil ter vplivanje preko zveznih organov. Možnosti deželnega zbora so danes predvsem v sklepanju o raznih vlogah. S tem v zvezi je Schantl povedal,

da FPÖ svojega osnutka o manjšinskem šolstvu še ni vložila na zadnjem zasedanju, ki je bilo le nekaj ur pred vizito mladinskih organizacij v deželni hiši. Na isti seji pa so sprejeli sklep o spremembi koroškega volilnega reda: namesto dveh volilnih okrožij bo sedaj samo eno, razdelitev na štiri volilne okraje pa ostane kakor doslej. Nedemokratski volilni red je torej ostal, manjšim političnim grupacijam je slej ko prej zaprta pot v deželni zbor. Schantl je dodal, da si tega volilnega reda niso domislili na Koroškem, marveč na Gradiščanskem, in da ga je Koroška nato prevzela. To zna biti res, saj nam ne Schantl niti njegov pomočnik nista mogla na pamet našteti političnih okrajev, ki so zajeti v teh volilnih enotah.

Slovenci in blokada

južnokoroškega gospodarstva

Naslednji dan — državni praznik — so udeleženci simpozija pričeli z razpravo o koroškem manjšinskem problemu. Mag. Valentin Sima, asistent na celovski univerzi, je predstavil koroško zgodovino v interpretaciji, ki upošteva tudi slovenski prispevek. Nakazal je predvsem ozadje gotovih zgodovinskih dogodkov. Obširno se je posvetil rečem, ki danes niso razumljive vsem — npr. dogodki v zvezi s plebiscitom, brambovstvom ter prključitvenimi tendencami med koroškimi Slovenci po propadu monarhije. Pa tudi šolsko vprašanje je postalo po njegovih izjavah mnogim bolj transparentno.

V diskusiji se je pokazalo, da je takih diskusij vse premalo. Razvoj koroškega gospodarstva je vsekakor ključno vprašanje za razvoj manjšine, so ugotovili udeleženci simpozija. Od leta 1920 naprej je mogoče zapaziti na Koroškem nekakšno gospodarsko blokado proti jugu, ki ovira nastanek in razvoj novih tržnogospodarskih stikov s Slovenijo in Jugoslavijo. Botra take

(Dalje na 5. strani)

Problematika gradiščanskih Hrvatov vsestransko osvetljena na znanstvenem srečanju

S tridnevним znanstvenim zasedanjem pod naslovom „Symposion Croaticon II“ so gradiščanski Hrvati zaključili krog prireditve, ki so jih imeli v zadnjih tednih na Gradiščanskem in na Dunaju v počastitev dveh za njih važnih obletnic: pred 450 leti so se Hrvati priselili iz svoje domovine na današnjo Gradiščansko (takrat je to še bila zahodna Madžarska), pred 35 leti pa je bil ustanovljen Hrvatski akademski klub (HAK), združenje hrvaških akademikov in študentov na Dunaju, ki pa se tudi v ožji domovini na Gradiščanskem močno uveljavlja v narodno prosvetnem in političnem življenju ter sodi med najbolj aktivna združenja gradiščanskih Hrvatov.

Jubileju primerni sta bili tudi farsada in atmosfera tega drugega hrvaškega simpozija; prvega so priredili pred desetimi leti prav tako na Dunaju. V slavnostni dvorani gospodarske univerze je govoril HAK-a Peter Tyran na začetku med številnimi obiskovalci pozdravil visoke častne goste, med njimi rektorja gospodarske univerze dr. Herberta Matisa, zastopnika ministrstva za zunanje zadeve dr. Helmuta Türka, deželnega svetnika Gradiščanske dr. Geraldine Maderja, ministra za kulturo in fizikulturo SR Hrvatske in druge. V uvodnih besedah je kratko orisal pomen tega simpozija za gradiščanske Hrvate: da gre za opredelitev narodne identitete, za spoznavanje lastne zgodovine in za presojanje trenutnega narodnopolitičnega položaja. Vse to je bilo v ospredju tudi že pred desetimi leti, vendar je v tem obdobju prišlo do številnih novih spoznanj, ne nazadnje tudi zaradi dejstva, da se je hrvaška inteligenca v zadnjih letih vedno več ukvarjala z lastno narodno problematiko.

To se je zrcalilo tudi v številu predavanj: prvotno jih je bilo predvidenih 24, vendar sta morala dva referenta iz osebnih vzrokov udeležbo kratkoročno odpovedati, tako da je končno ostalo „samo“ 22 referatov. Po eni strani je to za prireditelja brez dvoma uspeh, toda po drugi strani se je to tekom treh dni izkazalo za obiskovalce in poslušalce le precej mučno, ko ni bilo mogoče vsem predavanjem slediti s tako koncentracijo, kot bi bila potrebna, saj je sledil referat

za referatom skoraj brez odmora; mimo tega se je določena pomanjkljivost pokazala tudi v tem, da je bilo vse premalo časa za diskusijo o posameznih referatih. Zato je toliko bolj razveseljiva obljuba HAK-a, da bo v lastni zbirki izdal vsa predavanja, ki so bila brez izjeme tehtna in važna, ne samo za gradiščanske Hrvate, marveč tudi za

druge narodne skupnosti v Avstriji, tudi za nas koroške Slovence.

Zaradi omenjene obširnosti sporeda tudi ni mogoče, da bi se v tem okviru bavil z vsakim referatom posebej. Tako je možno na kratko spregovoriti le o najvažnejših iznašanjih, ki so bila vsak dan nanašana okoli posebnega težišča.

(Dalje na 7. strani)

Socialna neenakost v vsakdanjem življenju Naše ravnanje in naši predsodki velikokrat utrjujejo to neenakost

Znanstveniki so dokazali, da posameznik s svojim ravnanjem v vsakdanjem življenju utrjuje socialno in družbeno neenakost.

Začnimo pri družini: Ko pride oče domov z dela, pričakuje, da mu žena postreže, da mu otrok prinese copate in časopis. Delo v gospodinjstvu se močno velikokrat zdi kot dejavnost pod njegovim „nivojem“.

Drugi dan na delovnem mestu: Mož delavec pride v podjetje. Pri vstopu sreča podjetnika in ga prijazno pozdravi. V tistem trenutku pade podjetniku beležnica iz roke na tla. Delavec takoj reagira, hitro se pripogne, pobere beležnico in jo vrne podjetniku. Le-ta je takšno ravnanje delavca pričakoval, kajti pripogniti se in opravljati „nižja dela“ mora v naši družbi menda tisti, ki pripada nižjemu sloju, v tem primeru torej delavec.

Vsi udeleženci (žena, otrok, delavec, podjetnik) se pri svojem ravnanju niti ne zavedajo, da s tem utrjujejo neenakost.

Velikokrat se socialno poniževanje izraža tudi v tem, da se izogibamo ljudem, ki jih iz kakršnega koli vzroka (ali tudi brez povičja) zaničujemo. Ko gremo po cesti in srečamo pijanca, se obrnemo v stran; zaničujemo ga, namesto da bi se vprašali, kaj ga je privedlo tako daleč, da je začel pijančevati.

Tudi kot pripadniki narodne manjšine pogosto na lastni koži občutimo zaničevanje in poniževanje. Tako na primer, če se obrne v stran uradnik, ki smo ga nagovorili v slovenskem jeziku; ali če nas zmerja Nemec, ko zasliši iz naših ust slovensko besedo. Velikokrat pa tudi mi

zaničujemo tiste, ki so se asimilirali, ki so se odvrnili od slovenskega materinega jezika. Zaničujemo jih, ker imajo po našem gledanju slab značaj, ker so labilni, ker se lažejo. Pri tem pa se ne vprašamo, kaj je dotičnega privedlo tako daleč, da se je odpovedal materinščini — ali je bilo to okolje, strah pred zaničevanjem in zmerjanjem, morda mnenje, da bo njegov otrok lažje v življenju, če bo „Nemec“ in podobno.

Mislím, da je ta strah razumljiv, da je pogosto celo razumljivo, če se človek v ozračju socialnega zaničevanja izneveri materini besedi — kajti potrebno je dosti moči in samozavesti, da človek v takšnem ozračju ostane zvest svojem izvoru. In kje naj si pridobi potrebno samozavest, če je doraščal v okolju, kjer je tolikokrat občutil zaničevanje zaradi svojega materinega jezika, zaradi svoje pripadnosti manjšini?

PREDSODKI — NEPREMAGLJIVA OVIRA PRI KOMUNIKACIJI?

Predsodki in posploševanje so človeški pojavi, ki jih radi zanikamo, ki pa vendarle učinkujejo. Izkušnje, ki smo jih napravili, težko spet pozabimo. Na primer: Če nas je enkrat ozmerjal kak Nemec, takoj začnemo posploševati in kategorizirati ter mislimo, da imajo (v našem primeru) vsi Nemci določene lastnosti, od katerih ena je, da ne marajo Slovencev. Pri tem pozabljamo, da smo izkušnjo napravili z enim samim človekom in da iz tega doživljanja ne moremo in ne smemo sklepati na vse druge podobne situacije.

Če se je pri nas enkrat utrdil predsodek, potem začne razvijati svojevrstno dinamiko. Vzemimo še enkrat primer, da nas je ozmerjal Ne-

mec: Zaničevanje, ki smo ga izkusili na lastni koži, vpliva po eni strani na našo samozavest, počutimo se manj vredne, po drugi strani pa začnemo posploševati. Naša reakcija je velikokrat ta, da se začnemo izogibati podobnim situacijam in določenim ljudem. Namesto da bi se o izkušnji pogovorili in jo skušali analizirati iz več vidikov, si napravimo „sliko sovražnika“. Tako se potem zgodi, da na vasi z gotovimi ljudmi sploh ne govorimo; zdijo se nam sovražni, čeprav z njimi nismo še izmenjali niti besede, jih sploh ne poznamo in zato tudi ne moremo vedeti, kako v resnici mislijo o nas.

Vse to pa seveda velja tudi v obratnem primeru in sploh na najrazličnejših ravneh medčloveških odnosov.

Ob navedenih primerih se lahko vprašamo, kje tudi mi z našim ravnanjem utrjujemo neenakost, kje vedno spet postajamo sami žrtve predsodkov in kje delamo krivico drugim z našimi predsodki. Pri tem je važno, da odkrito in samokritično presodimo, na katerem področju nam delajo navedeni mehanizmi največ težav (velikokrat je to področje, na katerem smo sami najbolj ranljivi in napadljivi). Če enkrat spoznamo točko, ki nam delajo v tej zvezi težave, potem nam bo tudi lažje uspelo odpravljati predsodke in neenakost, ki jo povzročamo sami v naši bližnji okolici, v prijateljskem krogu, v družini in na vasi.

Postali bomo tako bolj odprti za drugega, postali pa bomo tudi bolj samozavestni in manj napadljivi, ker bomo preverjali dogodke iz več vidikov.

Štefka Vavti

V treh jezikih: „Dober večer, sosed“

Šentjanški prosvetaši so povabili tudi pevce iz
Kanalske doline

goče vsake želje uresničiti, saj so to malenkosti.

Za kulturni spored so prireditelji pridobili domače tamburaše in moški zbor SPD „Kočna“ iz Sveč, kot goste pa mešani zbor iz Maria Rojach v Labotski dolini ter — kot goste iz Kanalske doline — moški zbor iz Žabnic. Prav sodelovanje tega zbora, sestavljenega iz Slovencev, Nemcev in Italijanov, je dalo prireditvi poseben pečat. S samim svojim nastopom, ki je obsegal tako slovenske kot nemške in furlanske pesmi, so poleg pevske kvalitete demonstrirali tudi svojo širino. Zbor iz Labotske doline je namesto slovenske pesmi, ki je v naglici ni mogel naštudirati, poklonil sodelujočim spominsko listino v obeh deželnih jezikih. Oddolžil pa se je tudi z makedonsko „Bolen mi leži“.

Občinstvo, med katerim so poleg bistriškega župana bili tudi dipl. inž. Franci Einspieler kot predstavnik ZSO, dr. Matevž Grilc in Karl Smole za NSKS ter bilčovski župan Hanzi Ogris, je z zanimanjem sledilo tudi veznemu tekstu obeh napovedovalcev in sodelujoče nagradilo s toplim aplavzom. Le malce nesrečno izbrana osvetljava (ki je sicer poudarila lične diapozitive na kino platnu, zato pa je nastopajoče puščala v poltemi), obiskovalcev ni zadovoljila.

Prireditve so zaključili s skupnim petjem avstrijske državne himne.

pine ter tamburaši SPD „Jepa-Baško jezero“ iz Loč. Za besedni del sta poleg govornikov, predsednika prosvetnega društva Ludvika Ogrisa in žrelskega župana Dobernigga, poskrbela pesnik Gustav Januš ter pisatelj Alois Bradnsetter. Prvi je prebral nekaj pesmi, drugi pa odlomek proze iz svojih del. Po prireditvi so imeli sodelujoči in domačini v klubski sobi priložnost, da v sproščeni atmosferi drug drugega bolje spoznajo, kar je konec koncev tudi namen prireditve ob državnem prazniku.

ŽELEZNA KAPLA

V Železni Kapli, kjer je prireditve „Dober večer, sosed“ priredilo SPD „Zarja“ v kapelški farni dvorani, so se tokrat osredotočili na srečanje z domačini in bližnjimi sosedi. Poleg mešanega in moškega zbora „Zarje“ so povabili tudi moški zbor „Trta“ iz Žitare vasi, Obirski ženski oktet ter — kot posebne goste — še Singemeinschaft Rechberg z Rebrce in Gemischter Chor Eisenkappel iz domače Kaple, ki so se vsi oddolžili državnemu prazniku in s svojim sodelovanjem pokazali, da je možno tudi srečanje z najbližjim sosedom, ki ga po navadi najbolje poznaš, se torej tudi najlaže z njim spreš.

RADIŠE

Na Radišah so tamkajšnji prosvetaši za prireditve ob državnem prazniku na njegov predvečer v Kulturni dom že tretjič povabili mešani zbor in fantovski kvintet iz Grebinja. Poleg Grebinčanov so sodelovale seveda domače pevske sku-

Slovenska književnost na Koroškem vzbuja čedalje večje zanimanje v dolinčevsu

mači in širši javnosti. K temu je brez dvoma prispeval uspeh Florjana Lipuša in Gustava Januša, ki sta preko Petra Handkeja s svojo literaturo prodrla tudi v nemški kulturni prostor. Razveseljivo je tudi dejstvo, da se poleg že znanih literarnih imen skušajo uveljavljati mladi pisci slovenske umetniške besede.

Poznamo jih iz Koroškega mladja, revije Die Brücke in zlasti edicije Besede — Wörter v kateri so se pred kratkim predstavili s svojimi objavami. Razveseljivo je, da je Slovensko prosvetno društvo „Bilka“ v Bilčovsu preteklo soboto vabilo na literarni večer, na katerem je nudilo možnost mladim koroškim ustvarjalcem, da so se predstavili javnosti. Čeprav prireditve ni imela širokega značaja, je povsem dosegla svoj namen. Društvena soba SPD „Bilka“ nad bilčovsko Posojilnico je bila pravi prostor za literarno branje. Herbert Seher je uvodoma povedal, da ima večer dvojni pomen: da sodeluje tudi pisateljica večinskega naroda in da želijo dati svoj prispevek prireditvam ob avstrijskem nacionalnem prazniku. Dvojnost prireditve pa se je odražala tudi v tem, da so sodelovali mladi učenci glasbene šole in poslušalci poleg umetniške besede posredovali še glasbeni užitek.

Z veliko pozornostjo je občinstvo prisluhnilo besedi Sabine Knaff, Fabijana Hafnerja, Marline Korena in Pepija Starmana. Kol že omenjeno, je Sabina Knaff pripadnica večinskega naroda — in piše v nemščini, medtem ko so ostali trije člani slovenske narod-

MI IN KULTURA — MI IN KULTURA — MI IN KULTURA — MI IN KULTURA —

Kultura in kritika

V zadnjih mesecih opažam vedno širšo razpravo v pomenu in problemih kulturnega ustvarjanja koroških Slovencev. Pravilno je tako. Zdi se mi pa, da je široka teoretična diskusija le ena plat, nujno potrebna je tudi kritika posameznih kulturnih dogodkov. Ta pa je, priznam, mnogo težja, ker ne more ostati teoretična in akademska, poseči mora v jedro specifične prireditve, zborovskega ali dramskega nastopa, literarnega branja itd. Da ne bo nesporazuma: če govorim o kritiki, mislim njen pozitivni pomen, kritika kot znanstvena ali umetnostna ocena in obravnavanje.

Tako pojmovana kritika se mi zdi bistvena za kulturni razvoj ravnotako kot odnos kulturnih ustvarjalcev in funkcionarjev do nje. Gledano iz tega vidika se nahaja slovenska manjšina še na zelo nizki (pogostoma morda celo nekulturni) ravni. Vzrokov za to je več.

V hudi krizi vidim slovenski žurnalizem. Odraža se v tem, da o kulturnih prireditvah v slovenskih časopisih bralec najde le ugotovitve, da je prireditve bila, da je lepo uspela, kdo jo je oblikoval in da je predsednik društva prireditelja pozdravil celo vrsto častnih gostov (popolno sliko navzočih odličnih gostov bralec dobi seveda le tedaj, če primerjaš poročila v več časopisih). Kako je prireditve uspela, kaj je bilo dobro in kaj je bilo slabo, o tem le redkokdaj lahko kaj bereš. Skratka, kulturne prireditve se napovedajo, o njih se poroča, nihče jih pa stvarno ne komentira. Zares se mi tu vsiljuje vtis, da slovenski žurnalisti predvsem pri obeh tednikih ne smejo, ne znajo, se ne upajo ali pa nočejo (ne vem, za katero varianto se naj odločim) pisati o kulturnih prireditvah na način, kot ga najdemo pri drugih časopisih. Priznam, da bi lahko navedel tudi pozitivne primere, vendar ti le potrjujejo pravilo. Kot povsem napačen smatram tudi pojav, da prireditelji ali nastopajoči pišejo poročila sami. To je naloga žurnalistov, ki jo pa seveda morejo izpolnjevati le, če prireditve tudi obiskujejo.

Stvarno kritiko je treba prenesti in pravilno razumeti. Zahtevo, da naj kritik stvar tudi sam bolje napravi, sicer pogosto čujem, vendar zaradi tega še ni legitimna, obratno, je najmanj nekulturna, če že ne nesramna. Ravnotako tudi bolestno zagovarjanje samega sebe ni

prepričljiv odgovor na kritiko. Kulturni ustvarjalci delajo po lastni presoji, isto morajo prisoditi tudi kritiku žurnalistu.

Kot nadaljnji razlog bi navedel neizrečeno, vendar vsaj podzavestno prisotno zahtevo, da mora vsak prikaz slovenskega kulturnega ustvarjanja v medijih javnega obveščanja biti celovita slika. Tej zahtevi se pa ne da ugoditi. Vsako poročanje, vsaka kritika je, ob vsem prizadevanju pisca za objektivnost, obarvana s subjektivnimi pogledi tako pisca kot tudi njegovih informantov.

Radevolje priznam, da je lažje pisati poročilo kot kritiko. Za stvarno kritiko je potrebno mnogo več informacij in strokovnega zna-

75 let
Slovenske
prosvetne
zveze

nja. Odgovornost kritika je znatno večja, nevarnost, da preide v polemiko, ki lahko ogromno škoduje, pa stalno dana.

Zavedam se dejstva, da se dela nešteti zavzetih prosvetašev ne da ocenjevati z istimi merili kot na primer profesionalne kulturne delavce. Zavedam se posebne vloge, ki jo v dani politični situaciji vršijo slovenska prosvetna društva pri ohranjanju jezika. Zavedam se specifičnih okoliščin (manjkajoča finančna sredstva, socialni pritiski na nekatere prosvetaše itd.) v katerih delajo društva.

Toda kljub temu in tudi ravno zaradi tega sem mnenja, da je za uspešen razvoj prosvetnega dela neobhodno potrebno stvarno komentiranje in konstruktivna kritika o aktivnostih prosvetnih društev. Ta zasluži več odziva, več pozornosti, ne verjamem, da se morejo zadovoljiti le z kronološkimi prikazi njihovega dela. Samo odziv na njihovo delo jih lahko privede do plodovitega razmišljanja o svojem delu. Tako gledano je kritika, na kulturn način izrečena, pravilno razumljena, najboljše motivacija in tudi garant za doseg novih delovnih uspehov.

dipl. inž. Kristijan Ogris

MI IN KULTURA — MI IN KULTURA — MI IN KULTURA — MI IN KULTURA —

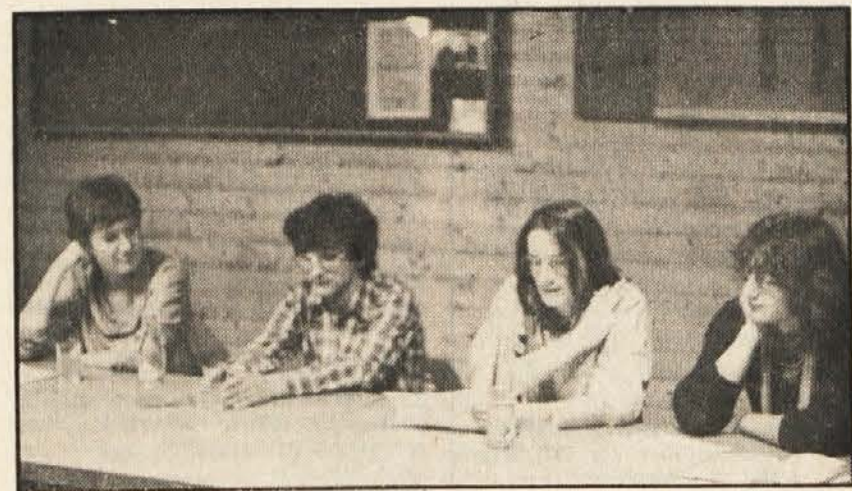
Mladi koroški ustvarjalci brali v Bilčovsu

ne skpnosti, vsi pa obiskujejo srednjo šolo. So torej še zelo mladi pisci umetniške besede, zato je njihov nastop vreden tem večje pozornosti. V tem poročilu seveda ni možno napisati literarne ocene ali dajati napovedi, kdo od nastopajočih se bo razvil v zrelega književnika. Eno pa je gotovo že danes, namreč, da so vsi širje pokazali resen pristop do oblikovanja umetniške besede, čeprav nekateri niso mogli prikriti svoje negotovosti. Toda občinstvo jim je s spontanimi aplavzi vtilavo pogum in samozavest.

Treba je še zapisati, da so slovenski pisci brali tudi svojo v nemščino prevedena oz. nemško napisana dela. Ob tem se pač spet pojavi vprašanje, ali je to bilo potrebno? Ali je sploh treba pisati v drugem jeziku? Tozadev-

ni za in proti se močno razhajajo. V Bilčovsu se je pokazalo, da bi bilo le prav, če bi se mladi bolj ukvarjali z oblikovanjem umetniške besede v materinem jeziku; pomanjkanje besednega zaklada v tem oziru posebno pride do izraza, zlasti napačno naglašanje poslušalcu hudo bije v uho. To ni očitek, ampak ugotovitev.

Pravtako smo v Bilčovsu opazili, da se je napovedovalec oz. organizator prireditve očitno izognil izustitvi besede SPD „Bilka“, čeprav je po časopisih na prireditvi vabilo imenovano društvo. Ali se Seher res tako sramuje „Bilke“, ali pa je za celo stvarjo nekaj načrtnega? (Menda se to ni zgodilo prvič.) Toda v Bilčovsu bodo že sami najbolj vedeli, „kam kužek taca moli.“

Mladi ustvarjalci Sabine Knaff, Fabijan Hafner, Martin Koren in Pepe Starman

SPD „Obir“ priredilo izlet v Ljubljano

Kot že več let nazaj je Slovensko prosvetno društvo „Obir“ na Obirskem spet vabilo na jesenski izlet v Slovenijo. Letošnji cilj je bila Ljubljana. Tako smo se v soboto 22. oktobra jutraj z Bistričnikom kombijem podali čez Jezerski vrh in po dobri uri vožnje prispeli v glavno mesto Slovenije. Čeprav je bila Ljubljana skorajda vsem izletnikom že znana, smo ta dan vendarle doživeli in videli mnogo novega in zanimivega. Dopoldne so bili na sporedu ogled starega mesta ter obiski pomembnih galerij, razstav in stavb. Preden smo šli v hotel Bellevue na kosilo, smo še brž izrabili priložnost nakupovanja. Vsak je pohitel „po opravkih“ in se vrnil polnih rok. Po kosilu smo se še podali v Muzej ljudske revolucije Slovenije. Nato pa je sledil dru-

žabni del v gostišču „Šestica“, odkoder se nam nikamor več ni mudilo.

Da pa je bil celoten izlet do zadnje pičice natančno organiziran, vodiči na mestu, kosilo pripravljeno in še kaj več — vse to pa je za sluga naših treh spremljevalk. Ves dan so bile z nami tov. Zdenka Bukovec, Radojka Premrou, podpredsednica in tajnica Kluba koroških Slovencev v Ljubljani ter tov. Ana Galjot, nastavljenka pri Zvezi kulturnih organizacij. Imenovanim se je društveni predsednik dr. Avguštin Brumnik sicer že zahvalil s skromnimi darili, dobro pa vemo, da s tem njihov trud nikakor ni poplačan. Za vse izletnike bo ta ljubljanski izlet povezan z najprijetnejšimi spomini — po zaslugi tov. Zdenke, Radojke in Ane!

Pevsko srečanje v Pliberku

V nabito polni Schwarzlovi dvorani v Pliberku so se v soboto 29. oktobra, v toplem vzdušju srečali na koncertnem odru trije profilirani zbori: Mešani pevski zbor Podjuna-Pliberk pod vodstvom prof. Toneta Ivartnika kot prireditelj srečanja, z njim pa nemški mešani pevski zbor Pliberk (Gemischter Chor Bleiburg), ki ga vodi glavnošolski učitelj Siegfried Schwanzer, in Mešani študentski pevski zbor Kamnik iz Slovenije, ki je pod taktirko mladega dirigenta Janeza Klobčarja prispeval levi delež k sijajnemu uspehu kulturnega večera, saj mu je bila odmerjena kar polovica celotnega večernega sporeda. Vsi trije zbori so se predstavili z visoko pevsko kulturo in kvaliteto, za kar jih je hvalježno občinstvo nagradilo z navdušenim aplavzom.

Slovenska in nemška pesem sta v lepi slogi praznično zadoneli na odru kot blagodejni izraz skupnega hotenja obeh mejnih pliberških zborov, kot dokaz prizadevanja za harmonično sožitje obeh narodov v deželi in hkrati kot poziv, da naj bi prav pesem s toplino melodije in harmonije pomagala raztapljati ločilne stene, ki

pevske kulture.

Znano je, da Milka Hartman že desetletja bogato zalaga slovensko glasbeno-pevsko kulturo s svojimi lahko pevnimi pesmimi. Ze v mladih letih je kot gospodinjica učiteljica razodevala svoj pesniški, pevski in „vižarski“ talent. Med obema vojnama je blizu petdesetim pesmim svo-

sednik avstrijske republike dr. Rudolf Kirchschläger je umetnici za njene velike kulturne zasluge v javno priznanje podelil častni naziv profesorica.

Mlademu skladatelju Hanziju Artaču z Obirskega pa je muza umetnosti že v zibelko položila talent za petje in glasbo. Kot samorastnik je pri svojem delu nabiral melodije, ki so se mu porajale na dolgi, zveneči struni. Za marsikateri napev, ki je zvenel v njegovi duši, je našel ustrezen besedni izraz v pesmi Milke Hartmanove. V kratkem bo izšla prva zbirka Artačevih skladb s 25 pesmimi, od katerih jih je 23 ubranih na besedilo Milke Hartmanove. Zbirki so z nasveti botrovali znameniti skladatelji in profesorji glasbene akademije v Ljubljani, Artačevi učitelji, Samo Vremšak, Uroš Krek in Jurca. Prof. Vremšak je dal zbirki laskavo oceno in ji želi vse dobro na poti med naše zборе. Tej želji se pridružujemo tudi mi. Hkrati nadarjenemu skladatelju iskreno čestitamo, da mu je koroški deželni glavar Leopold Wagner kot zaslužnemu kulturnemu delavcu v priznanje podelil posebno nagrado in povrh še delovno štipendijo za strokovno izpopolnjevanje v študiju harmonije in kompozicije.

Precejšnje število Artačevih pesmi je že in bo še posnel celovški radio. Dve Artačevi skladbi na besedilo Milke Hartmanove sta posneta na samostojni plošči, in sicer pesem „Ob reki Dravici“, s katero je skladatelj na festivalu v Steverjanu leta 1979 odnesel prvo nagrado za najlepšo melodijo, in druga, prav tako priljubljena „Ostanimo prijatelji“.

Mešani študentski pevski zbor iz Kamnika je s svojim odličnim nastopom ob pevskem srečanju v Pliberku še na poseben način osvetlil vrednost in mesto Artačeve glasbene in Milke pesniške umetnosti v širšem slovenskem kulturnem prostoru. Naj bi prav ta zbor njuno pesem iz Koroške ponesel tudi še na koncertne odre onstran Karavank vsem Slovencem v bratski pozdravi!

Dr. Pavle Zablatnik

Menjava denarja

Stanje v četrtek 3. novembra 1983

Za 100 din dobite	12.50 šil.
Za 100 din plačate	15.50 šil.
Za 100 lir dobite	1.12 šil.
Za 100 lir plačate	1.21 šil.
Za 100 mark dobite	694.00 šil.
Za 100 mark plačate	710.30 šil.

Mešani študentski zbor iz Kamnika je na pevskem srečanju v Pliberku zapel osem skladb skladatelja Hanzija Artača ubranih na besedilo Milke Hartmanove

ovirajo pot od človeka do človeka, od sosedu do sosedu, od naroda do naroda.

Prav s to željo je prišel na Koroško gostovat tudi Mešani študentski pevski zbor Kamnik iz Slovenije. Da bi pesem čimbolj združevala, so mladi gostje iz Kamnika za svoje prvo srečanje s Korošci pripravili izrazito koroški spored. Od dvanajstih pesmi, ki so jih zapeli, jih je bilo devet koroških, med njimi osem skladb koroškega slovenskega skladatelja Hanzija Artača, ubranih na besedilo koroške slovenske pesnice Milke Hartmanove. Študentski ansambel samih mladih pevcev in pevk iz Kamnika se je pred nedavnim tesno povezal s pesnico z Libuškega polja in skladateljem izpod Obirja v svojevredno muzično trojico, ki si z vnoemo utira svojo posebno pot k obogatitvi slovenske glasbeno-

je prve pesniške zbirke MED CVETJEM IN V SONCU kot „vižarka“ sama dala tudi ustrezne „viže“, tj. melodije. Mnogo pevnih pesmi vsebujejo tudi njene poznejše zbirke z naslovi MOJE GREDE (1952), LIPOV CVET (1972), PESMI Z LIBUŠKEGA PUELA (1977) kakor tudi bogat zbornik v treh knjigah, ki je izšel lani ob 80-letnem življenjskem jubileju še vedno neutrudne pesnice in obsežno prikazuje tudi njene poezije in melodije. Po njenih pesmih in melodijah so radi segali in še segajo slovenski skladatelji in harmonizatorji, med njimi Marko Bajuk, Luka Kramolec, Matija Tomc, Radovan Gobec, France Czigaj, Pavle Kernjak, Silvo Mihelič, Jože Ropitz, Janez Perjak, Hanzij Gabriel, Hanzij Artač idr. Nekatere njene pesmi so že ponarodele. Zvezni pred-

Dva življenjska jubileja

LUDVIK OGRIS — 50-LETNIK
1. novembra je obhajal svoj 50. življenjski jubilej vidni kulturni in komunalnopolitični delavec iz Radiš, bivši radiški župan, Ludvik Ogris. Poznamo ga kot sposobnega organizatorja, ki že 4 leta vodi kot predsednik „Slovensko prosvetno društvo Radiše“ na Radišah, torej društvo, ki v letu pripravi več prireditev kot vsa ostala društva občine skupaj.

Predvsem pa ga poznamo kot dolgoletnega komunalnopolitičnega delavca, že iz časov, ko je izpolnjeval funkcijo župana tedaj, še samostojne občine Radiše. Odkar je pred 10 leti bila združena občina Radiše z Zrelcem se Ludvik Ogris udeležuje kot občinski odbornik na socialistični listi, v okviru katere si je s svojimi sodelavci znal obdržati važno lokalno in narodnostno samostojnost. Tako so tudi po njegovi zaslugi dvojezični krajevni napisi na Radišah neopopravani.

Ludvika Ogrisa, ki je med drugim tudi v žrelskem občinskem predstojništvu in v drugih občinskih odborih, poznamo kot neustrašnega zagovornika socialno šibkih ljudi in težen slovenske narodne skupnosti. Kot podpredsednika Zveze slovenskih or-

ganizacij pa šteje med najvidnejše predstavnike slovenske narodne skupnosti na Koroškem.

Ludviku Ogrisu, ki nadaljuje tudi narodnopolitično pot svojega očeta Šimana Ogrisa, ki je po plebiscitu spet poživil radiško društvo, ob njegovem življenjskem jubileju iskreno čestitamo in mu želimo še mnogo uspehov v njegovem delovanju.

Vsestransko aktivnemu podpredsedniku Zveze slovenskih organizacij, Franciju Kukovici, želimo ob njegovem življenjskem jubileju še mnogo uspehov in se pridružujemo številnim čestitkam, ki jih je sprejel te dni.

ČESTITAMO

Minuli ponedeljek, 31. 10. 1983, so na Dunaju podelili naslov doktorja gledaliških znanosti Franciju Zwittru ml., ki je svojo disertacijo napisal o razvoju slovenske kulturne politike na Koroškem med 1900 in 1941 s posebnim ozirom na amatersko gledališko dejavnost.

Novopečenemu doktorju in našemu dolgoletnemu sodelavcu iskreno čestitamo.

PRIREDITVE

OBIRSKO

KONCERT

Prireditelj: Alpski klub „Obir“
Čas: sobota 5. nov. 1983, ob 19.30 uri
Kraj: gostilna Srienec
Nastopajo: Mešani pevski zbor iz Sel, Dekliški zbor iz Sel, Obirski vižarji, Engelbert in Roman — harmonike
Po koncertu bodo zabavali domači vižarji Berti, Šimej in Otmar.

SPD „Obir“ na Obirskem vabi na

KONCERT

ki bo v soboto, 12. novembra 1983 ob 20. uri v Kovačevi dvorani na Obirskem.
Spored bo oblikoval moški oktet iz Zirovnice.

SREČANJE MLADINSKIH ZBOROV

v nedeljo 6. novembra 1983, ob 14.30 uri v kulturnem domu v St. Primožu. Nastopili bodo: otroški zbor iz Dobrle vasi (Ludmila Sturm) otroški zbor iz Škocijana (Helka Mlinar) mladinski zbor iz St. Vida (Stanko Polcer), mladinski zbor „Podjuna“ (Mira Zdovc), otroški zbor iz Velikoveca (Angela Kuchling), otroški zbor iz Globasnice (Janez Gregorič), ansambel „Sok“ slovenske gimnazije, pevsko-instrumentalna skupina iz Žvabeka (Rosina Katz) otroški zbor z Suhe (Pepej Krop) mladinska folklorna skupina iz Globasnice (Marica Wautsche), ansambel „Skriti zaklad“ iz Sveč (p. Ivan Antolič). Prireditelj: Krščanska kulturna zveza v Celovcu

CELOVEC

Oder mladje vabi na premiero „MALI STRAH BAV-BAV“
Čas: petek 4. nov. 1983, ob 20.00 uri
Kraj: Marjanišče

GALERIJA TINJE RAZSTAVA DEL 3. SLIKARSKEGA TEDNA V SVEČAH

CELOVEC

LITERARNI VEČER
v okviru 36. avstrijskega tedna knjige 1983

Prireditelja: Mohorjeva založba in Krščanska kulturna zveza v Celovcu
Čas: sobota 5. nov. 1983, ob 20.00 uri
Kraj: Trgovska zbornica v Celovcu (pri kolodvoru)
Predstavili bomo sledeče nove knjige: Marica Kulnik/Angelika Kaufmann: Der Stern von Betlehem verläßt seine Bahn/Betlehemska zvezda zavije s svoje poti (Mohorjeva/Jungbrunnen) — Gustav Januš: Pesmi (Mohorjeva/Obzorja) — Anton Ingolič: Tajno društvo PGC (Mohorjeva) — Peter Handke: Gedichte von Gustav Januš (Suhrkamp)
Sodelujejo: Peter Handke, Anton Ingolič, Gustav Januš, Marica Kulnik

SPD „Dobrač“ na Brnci vabi na PREDVAJANJE MLADINSKEGA FILMA „Sreča na vrvi“
v nedeljo 6. novembra 1983 ob 14.30 uri pri Jurcu v Sentenartu.

UNIVERZA CELOVEC
vabi na predavanje docenta Huberta Požarnika (Center za mentalno zdravje v Ljubljani) na temo:

„MENTALNO ZDRAVJE IN OKOLJE“ (v nemščini)

v sredo 9. 11. 1983 ob 18. uri v predavalnici II na Univerzi Celovec.

ŠKOCIJAN

ZSM Škocijan vabi na plesni tečaj, ki se bo začel 5. novembra 1983 ob 17. uri v Kulturnem domu „Danica“ v Sentprimozu.
Tečaj je za starejše in mlajše. O nadaljnjih terminih tečaja se bomo zmenili na prvem srečanju.

KOTMARA VAS

OBČNI ZBOR

Prireditelj: SPD „Gorjanci“
Čas: sobota 12. nov. 1983 ob 19.30 uri
Kraj: v gostilni „pri Mežnarju“ v Kotmari vasi

DOM V TINJAH

SLOVENŠČINA ZA NAPREDUJOČE
1. del, v torek 8. 11. 1983, ob 18. uri
Voditelj: rav. Mirko Srienec

SEMINAR

za sodelavce pri izobraževanju odraslih

Soprireditelj: Kat. prosveta
Čas: od sobote 5. 11., 14. ure do nedelje 6. 11. 1983, 17. ure

DOPUSTNIŠKI DNEVI za kmetice in kmete

Izobraževalni in zabavni program, možnosti za oddih in počitek.
Čas: od ponedeljka 7. 11., 15. ure do sobote 26. 11. 1983, 13. ure

PRAVNI NASVETI

Vedno spel potrebujejo posamezniki in društva pravne nasvete, zato se je Zveza slovenskih organizacij odločila, da napolni to vrzel z uvedbo rednih pravnih nasvetov, ki jih bo dal ob spodaj navedenih terminih DR. FRANCI SERAJNIK:

v CELOVCU (v prostorih ZSO, Gasometergasse 10)
v petek 11. 11. 1983 in
v petek 9. 12. 1983
med 10. in 13. uro.

v PLIBERKU (v prostorih Posojilnice Pliberk)
v soboto 19. 11. 1983 in
v soboto 17. 12. 1983
med 10. in 12.30 uro.

v SENTJAKOBU (v prostorih Posojilnice Sentjakob)
v petek 25. 11. 1983 in
v petek 30. 12. 1983
med 17. in 20. uro.

Slovensko prosvetno društvo „Edinost“ v Pliberku, KPD v Šmihelu, KPD „Drava“ v Žvabeku, Mešani pevski zbor Podjuna-Pliberk in Moški pevski zbor „Kralj Matjaž“ v Libučah vabijo na

II. podjunske jesen

- Ponedeljek 7. 11. 1983 ob 19.30 uri v ljudski šoli v Šmarjeti
film „Boj na požiralniku“.
- Torek 8. 11. 1983 ob 19.30 uri v ljudski šoli v Libučah skioptično predavanje „75 let organizirane slovenske kulturne dejavnosti v Pliberku in okolici“; predava Teodor Domej.
- Sreda 9. 11. 1983 ob 19.30 uri v ljudski šoli pri Božjem grobu film „Boj na požiralniku“.
- Četrtek 10. 11. 1983 ob 19.30 uri v farni dvorani v Šmihelu skioptično predavanje „75 let organizirane slovenske kulturne dejavnosti v Pliberku in okolici“; predava Teodor Domej.
- Četrtek 10. 11. 1983 ob 19.30 uri v farni dvorani v Žvabeku film „Boj na požiralniku“.
- Petek 11. 11. 1983 ob 19.30 uri v ljudski šoli v Vogrčah film „Boj na požiralniku“.

Manjšina ob robu v deželi ob robu

FURLANIJA-JULIJSKA KRAJINA JE DEŽELA NA PERIFERIJ, SLOVENCJI PA SO ŠE V NJEJ POTOČNI OB ROB

Dežela Furlanija-Juljska krajina velja v italijanskem državnem merilu za obrobno območje, kajti jedro italijanskega gospodarstva se nahaja v tako imenovanem industrijskem trikotniku med Turinom, Milanom in Genovo. Če pomislimo, da so Slovenci naseljeni pretežno na skrajnem vzhodnem robu tega obrobne območja, imamo že približno sliko njihovega gospodarskega položaja.

Zaradi razčlenjenosti ozemlja, na katerem živijo Slovenci, obstajajo velike razlike med gospodarsko strukturo posameznih predelov. Trbiž in Kanalska dolina sta vezani na prometne tokove. Ves nadaljnji gorati ali gričevnati mejni pas v videmski pokrajini, od Režije do Čedad, je bil do nedavnega izrazito izselitveno območje. Društvo „Emigrant“, ki združuje beneške izseljence, ima svoje člane predvsem v Franciji, Švici, Belgiji, pa tudi v Kanadi in Argentini. Potres leta 1976 je storil pravi

Vidma, kjer deluje nad dvesto specializiranih mizarških podjetij. A letos je širša gospodarska kriza opazila tudi te uspešne dejavnosti in med prebivalstvom se je razširila skrb, kaj bo, ko bodo sredstva za obnovo porušene območja dokončno izčrpana. Ali se bodo spet začele vrstiti suhe krave?

Goriška pokrajina je majhna in raznolika. V italijanskem tisku je še vedno zaslediti namige, češ, to je le ostanek nekdanje, predvojne pokrajine, ki je obsegala tudi današnje občine Tolmin, Nova Gorica, Idrija, Ajdovščina in del sežanske občine. „Izgubljeni“ del, ki spada danes k Sloveniji, naj bi predstavljal agrarno zaledje stare Gorice, medtem ko to območje danes gravitira na Novo Gorico. Stara Gorica se mora pač sprijazniti z manjšim delom furlanske nižine, ki pa nudi vrsto ugodnosti. Severni rob tega območja spada pod vinorodni okoliš goriških Brd in pro-

in tako je ostalo do danes, ko se tudi ladjedelnice in sorodna podjetja soočajo z neusmiljeno gospodarsko krizo.

Samo mesto Gorica je izrazito „Terciarno usmerjeno“ mesto; to pomeni, da je Gorica poleg upravne vloge živila od trgovine, zlasti od jugoslovanskih kupcev, ki so ji radi dali prednost pred Trstom.

Četrti pol goriške pokrajine je poleg vinogradništva, industrije in trgovine še turizem. V goriški pokrajini se nahaja obmorsko letovišče Gradec, ki je s svojim italijanskim imenom Grado bolj znano nemško govorečim turistom kot italijanskim.

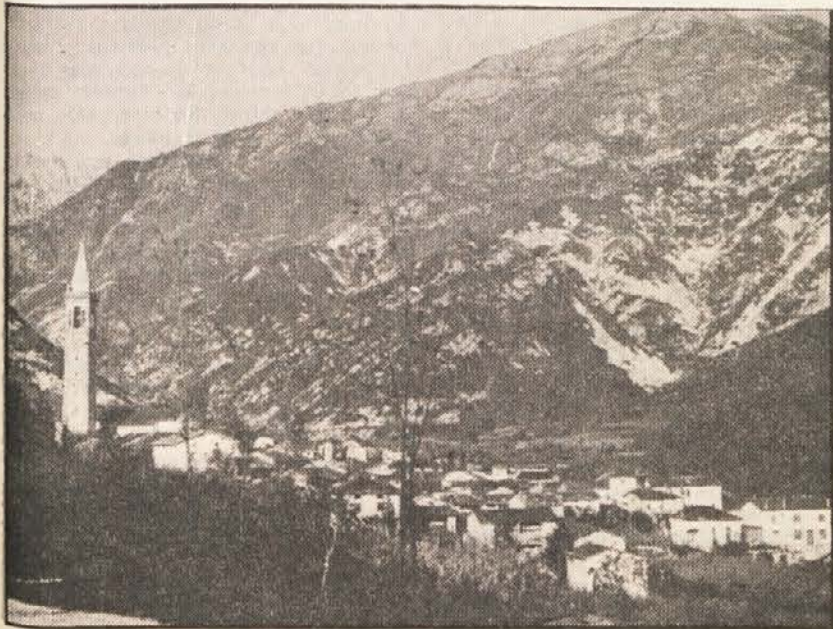
Na koncu tega bežnega pregleda gospodarskih značilnosti slovenskega obmejnega prostora v Italiji še pogled na tržaško pokrajino, ki je s svojo značilno geografsko obliko podobna privesku ali slepiču.

Trst je bil v prvem desetletju po zadnji vojni še izrazito industrijsko območje. Ohranjal se je gospodarski model, ki ga je pred sto leti začelo uveljavljati avstrijsko cesarstvo, da bi namreč Trst mimo svoje trgovske, posredniške, tranzitne funkcije dobil še proizvodno. Takrat so položili temelje nekaterih velikih obratov v železarstvu, ladjedelništvu in drugih sektorjih. Danes je Trst postal upravno-trgovsko središče. Industrija se vedno bolj umika v ozadje in njena vloga pri zaposlovanju se iz leta v leto manjša. Ladjedelniški obrati so leta 1957 na Tržaškem zaposlovali še 6.500 delavcev, pet let pozneje 4.700, leta 1971 pa le še 1.780. Danes je to število še nižje. Tudi plavži v železarni so ugasnili.

Grobe oblike tržaške gospodarske podobe nam dajejo podatki zadnjega popisa gospodarstva iz leta 1981. V vseh vejah industrije z gradbeništvo vred dela 22.750 oseb, v javni upravi pa 26.400. Tudi trgovina zaposluje več ljudi kot industrija — 24.900. Če se bo sedanji trend nadaljeval, bo industrijo kmalu dohitel tudi sektor prevoza in komunikacij (leta 1981 17.147 zaposlenih). V kreditnih in finančnih ustanovah je zaposlenih ravno toliko ljudi kot v vseh manufakturnih industrijah.

Številke seveda ne morejo prikazati vseh protislovij tržaškega gospodarstva. Dejstvo, da težišče dejavnosti prehaja v storitve, samo po sebi ni še prav nič negativno, če bi se le dovolj naglo razvijalo, da bi nadoknadilo izgubo drugih delovnih mest v industriji in trgovini. Razkorak pa se nasproti več, z njim pa število brezposelnih, med katerimi so še posebej številni mladi.

Pavel Stranj, Trst

čudež: ni stresel le zemlje, temveč tudi ljudi in oblasti. V nerazvite kraje je prišlo precej denarja za obnovo in v ljudeh se je začela hitreje razvijati zavest o lastni usodi. Izseljevanje se je zaustavilo, prišlo je celo do šibkega protitoka emigrantov, ki bi se radi vrnili v rodne kraje. A beneške doline (ob rekah Ter, Nadiža in Idrija) še vedno ne morejo preživljati niti razredčenega preostalega prebivalstva. Do nedavna so delovna mesta bila na razpolago v furlanski nižini, med Čedadom in Vidmom, kjer se je razvila vrsta močnih obrtnih dejavnosti, ki so preraščale v industrijo. Najbolj znan je „trikotnik stolov“, območje treh občin blizu

izvaja vrhunska vina, ki so stebel gospodarstva v nekaterih manjših občinah. Taka je npr. povsem slovenska občina Števerjan, ki meri le deset kvadratnih kilometrov in šteje približno 850 prebivalcev. Blagostanje ima tu nalepko „rizling“, „beli, črni, sivi Pinot“, „Rebula“, „Traminac“ itd.

Veliko manj radodarna je bila narava v dveh izrazito slovenskih občinah na goriškem Krasu, v Sovodnjah in v Doberdolu. Kmetijstvo je bilo tu vedno zelo skop vir preživljanja. Ko je v začetku tega stoletja začela nastajati ladjedelnica v Trziču (Monfalcone), so se prebivalci teh občin začeli množično zaposlovati v njej,

SLAVNOSTNA PRIREDITEV

nedelja, 20. 11. 1983, 14.30h
Dom glasbe v Celovcu

Simpozij mladine Alpe-Jadran:

(Nadaljevanje z 2. strani)

bloкаде na Koroškem naj bi bila predvsem nezaupanje in nacionalni šovinizem napram Slovincem.

Gospodarska kriza, zaposlenost mladine, varnost okolja

Dipl. inž. Peter Fercher in mag. Hans Konecny sta v svojih izjavah najprej vzela pomen pojmu „gospodarska kriza“. Ta je namreč normalen pojav, s katerim moramo živeti, nikakor pa ne kakšno mistično strašilo, kakor nekateri skušajo prikazati to posledico nadprodukcije in premajhne povpraševanja. Izboljšanje situacije bo mogoče le, če bojo skušali višjo storilnost izenačiti s skrajšanjem delovnega časa ali podaljšanjem dopustov, kar bi omogočilo tudi zmanjšanje brezposelnosti pri mladini. Seveda pa so tu potrebni tudi strukturni ukrepi, ki bi razbremenili koroški centralni prostor ter omogočili boljši razvoj gospodarstva v obrobni področjih Koroške, predvsem na jugu v dvojezičnem pod-

ročju. Akutno naraščanje ekoloških problemov, kakor so to umiranje gozdov in onesnaževanje tekočih voda, naj bo v opozorilo predvsem mladim, ki bodo v bodočnosti morali pokazati bolj kot stara generacija odgovornost za ohranjanje zdrave narave.

Mirovno gibanje

Maria Schachinger je poročala o trenutnem stanju koroškega mirovnega gibanja. Rezultat njenega poročila in diskusije je, da bodo mladinske organizacije treh dežel priredile naslednjo pomlad ob italijansko-jugoslovanski meji skupno mirovno prireditev.

Simpozij je bil prvi take vrste in udeleženci so si bili edini v tem, da je nujno potrebno nadaljevati s takimi srečanji, ki naj bi bila enodnevna ter posvečena težiščnim temam. Za začetek naslednjega leta se že pripravlja seminar o gospodarstvu Koroške in njegovih vplivih na položaj manjšine.

Igor Schellander

ŠTEFKA VAVTI

Problemi in možnosti rešitve

gospodarskega položaja v obrobni predelih

(Nadaljevanje iz zadnje številke)

2. da so težišča pri izdelavi takšni izdelki, ki so namenjeni za izvoz ali pri katerih je prodaja močno odvisna od konjunktore (na primer pohištvo, tekstilije), ker to blago kupujejo ljudje le, če imajo dovolj denarja.

Ta dejstva potrjujejo, kar je bilo nakazano že prej: odvisnost območja od večjih (tujih) industrijskih centrov, ki v času gospodarskega nazadovanja zaradi nerentabilnosti, pomankanja kupcev in podobnih vzrokov opuščajo podjetja (podružnice), ki so prišla v gospodarsko stisko. Pri tem jim ni mar, kako se bo preživljajo prebivalstvo, ki je odvisno od delovnega mesta v prizadetih podjetjih.

Pri financiranju so podjetja deloma odvisna od inozemstva ali od večjih avstrijskih podjetij (ker so povezana z inozemskimi podjetji oziroma so podružnice večjih avstrijskih podjetij), ali pa od pospeševalnih ukrepov s strani države. Ta dejstva nenazadnje vplivajo tudi na možnosti soodločanja domačinov-delojemalcev, ki so pri

podjetniški politiki deloma potisnjeni v defenzivo. Naj bo kot primer navedena pivovarna v Štihu-Sorgendorf, katere lastniki so Steirer Brau AG.: če podjetje za lastnika ni več dovolj donosno, stopi vprašanje delovnih mest v ozadje; delavci nimajo dosti možnosti, da bi vplivali na „sivo eminenco“ v ozadju — na gospodo pri Steirer Brau AG., ki se ne zanimajo za bodočnost delavcev, ki izgubljajo delo.

3. Težave podjetnikov in malih obrtnikov

Glede pospeševalnih ukrepov s strani zvezne ali deželne vlade podjetniki tožijo, da jih je za gospodarsko zapostavljeno območje, za obmejno občino Pliberk premalo, ali pa so osredotočeni na nekaj izbranih podjetij. V občini Pliberk odpade približno 80 odstotkov delovnih mest v predelovalni obrti in industriji na skupino velikih podjetij (podjetja, ki zaposlujejo več kot 20 delojemalcev). To pa pomeni, da sta občina in okolica močno prizadeti, če eno izmed teh podjetij pride v gospodarske težave, če gre v izravnavo, če začne odpuščati de-

lavce, ker ima preveč delovne kapacitete ipd.

Brezposelnost v občini skokoma narašča. Če primerjamo podatke o brezposelnosti (avgusta 1981 — 26, novembra 1981 — 104, februarja 1982 — 358, aprila 1982 — 181), vidimo, da je število sicer odvisno od moženosti sezonske zaposlitve (v gradbeništvu in turizmu), neodvisno od sezone pa vendar število brezposelnih hitro narašča.

Socialno ozračje v podjetjih v glavnini trpi pod naslednjimi dejavniki:

- delo na tekočem traku,
- patriarhalno vodstvo,
- manjšina oz. narodnostna problematika,
- konkurenčna situacija med delavci, zlasti še v času gospodarske krize in brezposelnosti.

Raziskave kažejo, da je tehnologija v pliberških podjetjih deloma zastarela, investicijske zmogljivosti pa so slabe, tako da nekatera podjetja tudi zaradi zastarelosti tehnologije niso več konkurenčna. V tem se odraža podjetniška politika inozemskih ali tujih podjetnikov, ki v

podružnice na podeželju pošiljajo tehnologijo (stroje), ki jo zaradi zastarelosti izločajo v podjetjih v večjih industrijskih centrih.

Glede prodaje izdelanih proizvodov je treba omeniti, da podjetja v domačem kraju ne najdejo dosti odjemalcev, tako so v veliki meri odvisna od izvoza v druge predele Avstrije ali v inozemstvo. Položaj domačih podjetij v glavnem bremeni po eni strani velika odvisnost pri prodaji izdelkov od konjunktore, po drugi strani pa inozemska in avstrijska konkurenca.

Podjetniki tožijo o problemih pri izvozu: da so premalo zaščiteni pred inozemsko konkurenco, da so transportni stroški višji, da je davčni pritisk prehud in da je premalo pospeševalnih ukrepov. Še bolj kot podjetnike pa težave bremenijo delojemalce v prizadetih podjetjih. Tisti, ki so zaradi zaposlitve v podjetju opustili svoj kmečki obrat, so eksistencialno odvisni od donosnosti podjetja, v katerem so zaposleni. Zato morajo narediti vse, da podjetje obratuje rentabilno (da doseže za podjetnika zadosten dobiček). Neplačane nadure, prostovoljni dopust, kadar primanjkuje naročil — o takšnih in podobnih ukrepih tožijo delojemalci.

Delavci v obrobni področjih so prizadeti predvsem zaradi:

- nizkih plač,
- negotovosti glede ohranitve delovnega mesta,
- slabe organiziranosti delavcev v sindikatih,
- možnosti zaposlitve samo v izbranih strokah (tekstilna, lesna industrija),
- nizke kvalifikacije,
- dnevne oziroma tedenske miigracije (nihanje).

4. Upoštevat je treba krajevne možnosti in potrebe

Industrijska podjetja, ki bi se naselila na obmejnem, obrobem področju, naj bi bila po tehnologiji prilagojena okolju; prilagojena pa naj bi bila tudi glede svoje proizvodne možnosti, ki jih nudi prizadeto okolje. S strani posameznika naj bi se iskale poti združne uporabe strojev, sodelovanja in solidarnosti ter sosedske pomoči. Predvsem pa bi se morale iskati takšne rešitve gospodarskih problemov, ki bi prizadeta območja krepile dolgoročno, in ne takšne strategije, ki spravljajo cela območja v odvisnost od velikih industrijskih centrov.

(Se nadaljuje)

Sol na tisoč in en način

Navadna kuhinjska sol je odlično čistilno sredstvo, koristna pa je tudi pri marsičem drugem.

● Del kože, kjer nas je pičila čebela ali komar, takoj namažemo s kašasto raztopino kuhinjske soli. Bolečina in srbečica pojenjata, odteklina se ne pojavi ali pa splahni.

● Zažgana mesta na beli bombažni tkanini navlažimo, potresemo s soljo, in položimo na sonce. Čez nekaj ur madež izgine.

● Zarjavelo likalno ploskev na likalniku namažemo z malo masla in natremo z drobno mletjo soljo. Ta namaz naj učinkuje nekaj časa, nato ga obrišemo z grobo krpo. Likalnik je potem spet čist in gladek.

● Surovo maslo ohranimo sveže, če ga potopimo v raztopino kuhinjske soli: zavremo vodo in sol, ko se tekočina ohladi, položimo vanjo maslo. Sveže ostane tudi nekaj tednov.

● Če dodamo maščobi nekaj zrn soli, nam med pečenjem ne bo brizgala iz ponve ali kozice.

● Ogenj, ki že ugaša, poživimo tako, da stresemo nanj pest soli.

● Čajni filter, ki je potemnel, očistimo s soljo in ščetko.

● Sveča gori počasneje, če natresemo okrog stenja malo drobne soli.

● Pletene stole iz vrbovih šib skrtamo in umijemo s slano vodo. Na 10 litrov vode vzamemo 2 žlici soli.

● Medeninasto posodo očistimo s kašasto zmesjo soli in kisa.

● Peteršilj sesekljamo, naložimo v kozarec, med plasti peteršilja pa natresemo sol. Tako ostane peteršilj svež nekaj tednov.

● Če ostane v ponvi vonj po pečenih ribah, si pomagamo s soljo. V pomito in suho ponev natresemo sol, nato ponev segrevamo, dokler sol ne porjavi. Sol odgrnemo s papirjem. Ponev je čista in brez vonja.

● Sveže madeže od rdečega vina potresemo s soljo, pustimo, da učinkuje nekaj minut, nato madež izperemo.

● Madeže, ki jih pustijo na tkanini saje, potresemo s soljo, nikoli jih ne poskušamo izprati. Sol naj učinkuje nekaj časa, nato tkanino operemo.

● Salame ali gnjat premažemo z redko kašasto raztopino soli. Na mesnih izdelkih ostane slana skorja, ki preprečuje, da bi se na površini nabirala plesen.

Zlata vredno železo

Ste pogosto utrujeni in brez volje? Vas hoja po stopnicah tako utruja, kot bi se vzpenjali na hrib? Vas preseneča bledica in ogledalu? Ste se že večkrat vprašali, kaj je narobe z vami? To so znamenja, ki opozarjajo na to, da telesu manjka železnih rezerv. Naučite se, kako nadomestiti primanjkljaj.

Huda in prepogostna utrujenost, raztresenost, motnje v krvnem obtoku, težave s srcem, tanki lasje, lomljivi nohti, razpokane ustnice, ki se nerade celijo — vse to opozarja, da telesu manjka železa.

Zdrava ženska potrebuje osemnajst do dvajset miligramov železa na dan. To pomembno rudnino dobiva telo s hrano, potrebuje pa za ustvarjanje rdečih krvnih teles. Poraba, ki smo jo navedli, velja le za ženske, ki imajo normalno menstruacijo. Če so krvavitve močne, pride pogosto do kroničnega pomanjkanja železa. Nadomestiti ga je mogoče z ustrezno hrano in s tabletami, ki vsebujejo železo.

Zakaj potrebuje veliko železa prav ženske?

— Ob vsaki menstruaciji izgubijo osem do trideset miligramov železa.

— Maternični obroček lahko povzroči močnejše in dolgotrajnejše krvavitve. Količina železa v krvi se s tem zmanjša.

— V nosečnosti potrebujejo do štiri miligrame železa.

— Pri porodu izgubijo več kot petsto miligramov železnih rezerv.

Raziskave so pokazale, da tudi nosečnice, ki se pravilno hranijo, ne zadovoljijo potreb telesa po železu. Otrok srka rudnino zase, še posebej veliko po tretjem mesecu. Zato pa je priporočljivo jemati tablete, ki vsebujejo železo.

V nosečnosti

Če nosečnici primanjkuje železa, lahko pride do naravnega splava.

Poleg nosečnic in porodnic čutijo kronično pomanjkanje železa tudi otroci od prvega do tretjega leta starosti, odrasajoči otroci, predvsem dekleta v puberteti, kronični bolniki, okrevajoči bolniki pa tudi krvodajalci. Železne rezerve se zmanjšajo tudi pri ljudeh z infek-

V LONCU, V KOZICI, V PEČICI

Iz govedine skuhamo okusno juho, meso pa narežemo in ponudimo s pikantno omako. Govedino lahko tudi dušimo, pražimo ali pa polnimo z nadevom in pečemo v kosu. Jed je izdatna in tekne ob najrazličnejših priložnostih. Enolončnice z dodatkom govedine kuhamo nekoliko dlje, zato pa jih lahko naslednji dan samo pogrejemo in poslavimo na mizo.

GOVEDINA PO BURGUNDSKO

Za 6 oseb potrebujemo: šopek peteršilja, peteršiljevo korenino, vejico timijana, 1,5 kg govedine, 4 žlice olja, 3 stroke česna, sol, poper, 2 žlici moke, 0,7 litra rdečega vina, 2 lovorjeva lista, 400 g čebule, 3 korenčke, 400 g šampinjонов, 1 limono, 150 g mesnate, prekajene slanice, 70 g paradižnikove mezge.

Peteršiljevo korenino olupimo, s timijanom in peteršiljevim zelenjem jo povežemo v šopek. Meso narežemo na večje kocke in ga na vročem olju popečemo, da porjavi. Dodamo olupljen in strl česen, solimo in popramo, potresemo z moko, premešamo in zalijemo z rdečim vinom. Dodamo lovorjev list in peteršiljev šopek. V pokriti posodi dušimo meso 1 uro in pol. Čebulo olupimo in narežemo na kose. Korenje olupimo in narežemo na rezine. Šampinjone očistimo, oplaknemo in pokapljamo z limoninim sokom, da ne potemnijo. Slanino narežemo na pramene, popečemo jo v ponvi, da se scvre. Dodamo čebulo in korenje in na hitro prepražimo. Zalijemo z malo vode in dušimo v pokriti posodi 15 minut. V loncu z mesom damo korenje, čebulo, paradižnikovo mezgo in šampinjone. Premešamo in kuhamo še 10 minut. Peteršiljev šopek in lovorjeve liste odstranimo, po okusu jed še začnimo.

GOVEDINA S ČEBULO

Za 6 oseb potrebujemo: 1500 g govedine, 1 kg krompirja, 600 g čebule, olje, timijan, 4 stroke česna, 6 brinovih jagod, 1 lovorjev list, 2 nageljnovi žbici, 0,75 litra belega vina, sol, poper.

Govedino damo za kratek čas v zamrzovalnik, da postane trda. Nato jo z ostrim nožem narežemo na 3 mm debele rezine. Krompir olupimo in narežemo na rezine. Čebulo olupimo in sesekljamo. Z oljem namastimo nepregorno posodo. V posodo zlagamo plasti krompirja, čebule in mesa, dokler nam ne zmanjka sestavin. Na vrhu naj bo spet plast krompirja. Posamezne plasti začnimo s timijanom in drobno sesekljanim česnom, z zdrobljenimi lovorjevim listom in stolčnimi brinovimi jagodami. To storimo tako, da najprej zmešamo vse dišave in začimbe, tudi sol in poper, mešanico pa nato potresemo na plasti v loncu. Zalijemo s toliko vina, da sega lekočina do treh četrtin vsebine posode. Posodo pokrijemo. Dama jo v večjo posodo, v katero nalijemo malo vode. Obe posodi postavimo v pečico. V pečici dušimo jed pri 220 stopinjah 2 uri in pol. Če je potrebno, jed vmes zalijemo z mešanico vina in vode.

GOVEDINA Z ZELENO

Za 4 osebe potrebujemo: 750 g govedine za dušenje, 3 žlice olja, sol, poper, 1 lovorjev list,

Sočen kos govedine

1 osminko litra mesne juhe iz kocke, 1 osminko litra belega vina, 300 g zeleninega gomolja, 100 g kisle smetane.

V kozici segrejemo olje. Na maščobi popečemo kos govedine z vseh strani, da porjavi. Sele nato meso solimo in popramo. Dodamo lovorjev list in zalijemo z juho in vinom. V pokriti kozici dušimo meso 30 minut. Medtem olupimo zeleno, umijemo jo in narežemo na kocke. Dama k mesu in dušimo še 1 uro. Omako z zeleno prelačimo skozi cedilo. Nato jo zmešamo s kisljo smetano, solimo in popramo po okusu, lahko dolijemo tudi še nekaj kapelj vina. Meso narežemo na rezine, omako ponudimo posebej. Za prilogo pripravimo krompir v kosih.

GOVEDINA Z OLIVAMI

Za 6 oseb potrebujemo: 1,5 kg govedine za dušenje, 3 čebule, 6 strokov česna, 50 g zelenih in 50 g črnih oliv, 6 žlic masti ali olja, 0,7 litra rdečega vina, 2 žlički timijana, 1 žličko rožmarina, sol, 3 osminke litra sladke smetane, poper, 2 cl vinjaka.

Meso narežemo na precej velike kocke. Čebulo olupimo in sesekljamo. Česen olupimo in strmo. Olive sesekljamo, po tri zelene in črne prihranimo za okras. V kozici segrejemo maščobo in popečemo narezano meso, da porjavi. Dodamo čebulo in jo pražimo z mesom 3 minute. Zalijemo s pol steklenice vina in dodamo česen in olive. Solimo in popramo. Meso dušimo v pokriti posodi na majhnem plamenu 60 minut. Potem dušimo še v odkriti posodi 30 minut, vmes meso večkrat zalijemo s preostankom vina. Nazadnje zalijemo meso s smetano, premešamo, pregrejemo, popramo in zalijemo z vinjakom.

KUHANA GOVEDINA Z OMAKO

Za 4 osebe potrebujemo: 750 g govedine in kosti za juho, 1,5 litra vode, jušno zelenjavo (2 korenčka, peteršiljeva korenina, par, kos zeleninega gomolja, malo zeleninega zelenja, 1 čebula), lovorjev list, nekaj poprovih zrn.

Meso damo v loncu, prelijemo ga z vodo in pristavimo na štedilnik. Kuhamo eno uro, nato dodamo očiščeno in narezano jušno zelenjavo, lovorjev list, poprova zrna in sol. Kuhamo še 30 do 60 minut. Meso vzamemo iz juhe. nare-

žemo ga na rezine. Juho pripravimo posebej, s primerno zakuho. Meso pa ponudimo s krompirjem v kosih in s čebulno ali jajčno omako.

Čebulna omaka: 250 g čebule narežemo na tanke kolobarje. Čebulo prepražimo na 40 g masla ali margarine, ko postekleni, jo potresemo s 40 g moke. Premešamo in zalijemo s pol litra mesne juhe. Kuhamo, da omaka prevre in se malo zgosti, nato ji prilijemo malo sladke smetane, popramo in dodamo nasekljan peteršilj.

Jajčna omaka: V kozici segrejemo 50 g masla ali margarine. Dodamo 50 g moke, premešamo in zalijemo s toliko mesne juhe, da dobimo primerno gostoto omake. Na majhnem plamenu in med mešanjem kuhamo omako nekaj minut. Nato ji primešamo dve sesekljani, trdo kuhani jajci in sesekljan peteršilj ali drobnjak.

Kuhamo govedino obložimo s kuhanim korenjem in s kislimi kumaricami, z omako si postreže vsadko po okusu.

KUHANA GOVEDINA Z GOBAMI

Za 5 oseb potrebujemo: 1 kg govedine za juho in nekaj kosti, jušno zelenjavo, 5 poprovih zrn, 100 g čebule, 250 g svežih šampinjонов ali vrečko suhih jurčkov, olje, poper, peteršilj.

Meso in kosti damo v loncu, zalijemo z litrom vode in kuhamo na majhnem plamenu 2 uri. Po eni uri dodamo očiščeno jušno zelenjavo, poprova zrna, sol in lovorjev list. Kuhamo meso pustimo v juhi, da se ohladi. Naslednji dan pripravimo le še omako in kosilo je gotovo.

Sveže gobe očistimo in narežemo na lističe, takoj jih pokapljamo s kisom, da ne potemnijo. Suhe gobe pa namočimo v mlačni vodi, da se zmehčajo. Olupimo čebulo in jo drobno sesekljamo. V kozici segrejemo maslo ali margarino. Na maščobi prepražimo sesekljano čebulo, da postekleni. Dodamo gobe (če uporabljamo suhe, jih prej ožmemo in sesekljamo). Pražimo toliko časa, da povre tekočina ki jo izpuščajo gobe in da se omaka primerno zgosti. Dodamo sesekljan peteršilj in premešamo, zalijemo z nekaj žlicami juhe in kuhamo še 5 minut. Omako solimo in popramo po okusu.

Govedino ali segrejemo v juhi ali pa ponudimo hladno, narežemo jo na rezine in prelijemo s pripravljeno gobovo omako. Zraven se prilega kruh ali pa slan krompir v kosih.

Vino za zdravje

„Med pijačami najkoristnejše, med zdravili najokusnejše in med jedili najprijetnejše je vino.“

(starogrški filozof Plutarh)

Pristno vino je neprimerno več kot samo alkoholna pijača. Alkohol je komaj ena od 600 sestavin, ki vse še niso povsem določene, za mnoge pa ni sporno, da učinkujejo zdravilno. Zato je prav, da načelno odklonimo, da bi zdravo naravno vino iz dobre vinske kleti ogradi s tabuji alkoholne pijače!

In drugič: bakteriološko neoporečna pitna voda, večja osebna higiena ter novi načini shranjevanja in konzerviranja hrane, urejena veterinarska služba, komunalne in zdravstvene inšpekcije, cepiva itn. so v civilizirnem svetu v glavnem pregnali nalezljive bolezni in vino so zamenjala tudi učinkovitejša kemična razkužila.

Prav nobenega dvoma ni več tudi za medicino, da zdravo naravno vino krepi krvni obtok, pogloblja dihanje, pospešuje pre-

bavo, posebnost mastnih jedi, in pomirja.

Krepka kurja juha in kozarec terana, to je staro ljudsko okrepčilo za porodnico. Uradna medicina sicer ostaja ob tem vzvišeno hladna — ker si stvari ne zna prav pojasniti. Pa vendar: mar ne da zdravnik tudi krvodajalca po odvzemu krvi — čašo dobrega vina? Bo torej že nekaj na tem.

Vino da moč! Vino redi kri! Vino daje korajžo!

To so tisočletne izkušnje ljudskega zdravilstva, ko gre za vino. Vse troje pa potrebuje porodnica.

Vino redi kri, so govorile babice. Res je posebno rdeče vino, ki so mu primešali jajčni rumenjaki, nekaj veljalo za sredstvo, ki okrevajočemu bolniku pomaga k hitrejšemu okrevanju. Tudi slabokrvnim dekletom so dajali piti rdeče vino, da so jim lica spet pordela...

Vse več je tudi geriatrov, ki menijo, da je za starejšega človeka kozarec vina vreden toliko kot za dojenca mleko.

Vrsta in karakteristika vina	Pri kateri bolezni ga uporabljamo	Dnevna količina
Beli burgundec*, suho, 11—12 % al.	bronhitis, gripa	3x 1 dl na dan
Beli burgundec, sladko	rekonvalescenca	3x 1,5 dl na dan
Bizelsko belo, suho, kiselkasto, 10—11,5 % al.	kronični revmatizem, ledvični kamni	3x 1 dl na dan
Cviček, suho, kiselkasto, 9,5—11,5 % al.	kronični ekcemi, povečan pritisk, sladkorna bolezen	3x 1,5 dl na dan
Haložan, suho, 10,5—11,5 % al.	kronični revmatizem, ledvični kamni, kolitis, slab tek	3x 1,5 dl na dan
Ljutomerčan, suho, 11—12 % al.	kronični revmatizem, ledvični kamni, kolitis, slab tek	3x 1,5 dl na dan
Melliška črnina, suho, kiselkasto, 10,5—11,4 % al.	kronična in akutna vnetja črevesja, slabokrvnost, utrujenost	3x 1 dl na dan
Merlot, suho, kiselkasto, 11,5—12,5 % al.	rekonvalescenca, utrujenost, slabokrvnost	3x 1 dl na dan
Rebula, suho, kiselkasto, 10—12 % al.	slaba prebava, dispepsije	kozarec po obroku
Rumeni muškati, polsuho, 10,5—11,5 % al.	obolenje žolčnika, rekonvalescenca	1—2 kozarca po obroku
Portugalka, mošt, 8,5—10,5 % al.	dispepsije, gnitja, slab tek	kozarec pred obrokom
Kraški teran, suho, kiselkasto, trpko, 8,5—10,5 % al.	kronična in akutna vnetja črevesja, utrujenost, slabokrvnost	kozarec po obroku
Traminec, polsuho, 11—13 % al.	gripa, prehladna obolenja	3x 1 kozarec na dan
Peneča se suha vina	vročina, povešen želodec, premalo kisline v želodcu, po srčnem infarktu obrokom	kozarec pred glavnim obrokom

* Na buteljko vina dodamo 10 g cimeta, 3 žličke sladkorja in limonino lupino. Vino segrejemo do približno 60°C. Zdravilni učinek velja samo za navedena vina.

Količina železa v hrani (100 gramov)

jajca	2,3 mg	pšenična zrna	3,3 mg
govodina	3,0 mg	soja	8,6 mg
svinjina	2,7 mg	peteršilj	8,0 mg
sir	0,6 mg	jagode	1,0 mg
nečiščen riž	2,6 mg	hmelj, pivo	17,5 mg

RADIO — TELEVIZIJA

AVSTRIJA 1

PETEK, 4. 11.: 9.00 Poročila — 9.05 Telesno prizadet — 9.30 Ruščina — 10.00 Delovna mesta — 10.15 Razprodaja pokrajine — 10.30 Dolga pot v dvoje — 12.05 Risanka — 12.15 Luther in Avstrija — 13.00 Poročila — 17.25 Risanka — 17.55 Otrokom za lahko noč — 18.30 Družinski obzornik — 19.00 Slike iz Avstrije — 19.30 Čas v sliki — 20.15 XY, nepojasnjeni kriminalni primeri — 21.20 Sanjska ladja — 22.30 Nočni studio — 23.45 Poročila.

SOBOTA, 5. 11.: 9.00 Poročila — 9.05 Angleščina — 9.35 Francoščina — 10.05 Ruščina — 10.35 Slike iz Avstrije — 11.30 Dopolndanski koncert — 13.00 Poročila — 15.00 Halo Janine, film z Mariko Röck — 16.30 V malajski džungli — 17.55 Otrokom za lahko noč — 18.00 Tedenski pregled sporeda — 18.25 Dober večer v soboto želi Heinz Conrads — 19.00 Slike iz Avstrije in Južne Tirolske — 19.30 Čas v sliki — 19.50 Šport — 20.15 Eden bo zmagal — 22.05 Šport — 22.25 Klimbim — 23.10 Poročila.

NEDELJA, 6. 11.: 11.00 Koncert — 12.20 Stanovanje v starosti — 15.00 Toda go spod doktor, film z Dirkom Bogardom — 16.45 Lutkovni oder — 17.15 Tehnika za otroke — 17.40 Prometna vzgoja za otroke — 17.45 Seniorski klub — 18.30 Ljudska glasba iz Avstrije — 19.00 Slike iz Avstrije — 19.30 Čas v sliki — 19.50 Šport — 20.15 Mirella Freni, portret pevke — 21.15 Plesi in liki — 22.00 Šport — 22.40 Poročila.

PONEDELJEK, 7. 11.: 9.00 Poročila — 9.05 Rojstni dan — 9.30 Prosimo, k mizi — 10.00 Šolska oddaja — 10.15 Sofoklejeva Antigona — 10.30 Halo Janine — 11.55 Živalski raji — 13.00 Poročila — 17.25 Spoznavajmo nevarnosti, preprečujemo nezgode — 17.55 Otrokom za lahko noč — 18.00 Spomini na avstrijsko preteklost — 18.30 Družinski obzornik — 19.00 Slike iz Avstrije — 19.30 Čas v sliki — 20.15 Šport — 21.05 Čarovnik — 22.25 Poročila.

TOREK, 8. 11.: 9.00 Poročila — 9.05 Godovni dan — 9.30 Angleščina — 10.00 Šolska oddaja — 10.15 Kmet kot milijonar — 10.30 Čuvarki divjine — 12.05 Risanka — 12.15 Šport — 13.00 Poročila — 17.25 Oddaja z miško — 17.55 Otrokom za lahko noč — 18.00 Naša televizija — 18.30 Družinski obzornik — 19.00 Slike iz Avstrije — 19.30 Čas v sliki — 20.15 Prizma — 21.00 Pozabi Benetke, italijansko-francoski film — 22.40 Poročila.

SREDA, 9. 11.: 9.00 Poročila — 9.05 Oddaja z miško — 9.35 Francoščina — 10.05 Odpadki so surovine — 10.20 Poletni na druge planete — 10.35 Toda, gospod doktor, film — 12.05 Risanka — 12.15 Prizma — 13.00 Poročila — 17.00 Lutkovni cirkus — 17.30 Čebelica Maja — 17.55 Otrokom za

lahko noč — 18.30 Družinski obzornik — 19.00 Slike iz Avstrije in Južne Tirolske — 19.30 Čas v sliki — 20.15 Skupaj v Parizu, film z Audrey Hepburn — 22.00 Dokumentacija iz življenja jetnikov — 22.45 Poročila.

ČETRTEK, 10. 11.: 9.00 Poročila — 9.05 Poročila — 9.30 Dežela in ljudje — 10.00 Šolska oddaja — 10.15 Martin Luther — 10.30 Skupaj v Parizu, film — 12.15 Seniorski klub — 13.00 Poročila — 17.25 Spoznavajmo nevarnosti, preprečujemo nezgode — 17.30 Dogodivščine v Novi Zelandiji — 17.55 Otrokom za lahko noč — 18.00 Pogled v lonec — 18.30 Družinski obzornik — 19.00 Slike iz Avstrije — 19.30 Čas v sliki — 20.15 Julija in njen pav, film — 21.05 Nižjeavstrijski umetniki — 21.50 Šport — 23.25 Poročila.

AVSTRIJA 2

PETEK, 4. 11.: 17.30 Stanovanje v starosti — 18.00 Galerija — 18.30 Brez nagobčnika — 19.30 Čas v sliki — 20.15 Biografija nobelovca Kanrada Lorenza — 21.00 Očarljivo raziskovanje — 21.20 Politika v petek — 22.20 S smodnikom in bergljo, film — 23.40 Poročila.

SOBOTA, 5. 11.: 16.00 Športno popoldne — 17.00 Ljuba družina — 17.45 Živali iščejo dom — 18.00 Tedenski pregled sporeda — 18.25 Nogomet — 19.00 Za prijatelje filma — 19.30 Čas v sliki — 19.50 Zadeva za ljudskega odvjetnika — 20.15 Ded in polbrat, gledališka predstava — 22.35 Zadnji oostrostrelec, western.

NEDELJA, 6. 11.: 15.45 Športno popoldne — 17.00 Svetovno potovanje — 17.45 Veliki 10 — 18.30 Mladinski obzornik — 19.30 Čas v sliki — 19.50 Tedenski pregled — 20.15 Kraj zločina — 21.45 Dynasty — 22.35 Novo iz filmskega sveta — 23.20 Sto mojstrov — 23.30 Poročila.

PONEDELJEK, 7. 11.: 18.00 Perspektive — 18.30 Aerobika za družino — 18.45 Risanka — 19.30 Čas v sliki — 20.15 Dobri angel — 21.05 Dokumentacija — 21.50 Poročila — 22.20 Spomini na Pavlino, španski film — 23.55 Poročila.

TOREK, 8. 11.: 17.45 Martin Luther — 18.30 Aerobika za družino — 18.45 Risanka — 19.30 Čas v sliki — 20.15 Dunaj in njegova glasba v anekdotah — 21.05 Dallas — 21.50 Poročila — 22.20 Klub 2.

SREDA, 9. 11.: 18.00 Dežela in ljudje — 18.30 Aerobika za družino — 18.45 Risanka — 19.30 Čas v sliki — 20.15 Kulturni obzornik — 21.05 Glasbena scena 83 — 21.50 Poročila — 22.20 Nastanek ognja, dokumentacija — 22.50 Štajerski portreti — 23.50 Poročila.

ČETRTEK, 10. 11.: 16.30 Iz parlamenta — 17.45 Stari glasbeni instrumenti — 18.00 Na

poti po Avstriji — 18.30 Aerobika za družino — 18.45 Risanka — 19.30 Čas v sliki — 20.15 Zgodovina druge republike Avstrije — 21.50 Poročila — 22.20 Klub 2.

ORF — KOROŠKI RADIO
SLOVENSKE ODDAJE

PETEK, 4. 11.: 14.10 Obzornik — 80-letnica SPD „Drabosnjak“ na Kostonjah.

SOBOTA, 5. 11.: 9.00 Od pesmi do pesmi, od srca do srca.

NEDELJA, 6. 11.: 7.05 Duhovna misel — Naj pesmica naša darilo vam bo.

PONEDELJEK, 7. 11.: 14.10 Obzornik — Iz ljudstva za ljudstvo — 16.45 J. Kravt: Slovenske uganke (slov. šolska oddaja za šolarje od 1.—4. šolske stopnje).

TOREK, 8. 11.: 9.30 Land an der Drau, dežela ob Dravi — 14.10 Obzornik — Otroci pojo — Otroci, poslušajte!

SREDA, 9. 11.: 14.10 Obzornik — Za od diih in premislek.

ČETRTEK, 10. 11.: 14.10 Obzornik — Glasbeni mojstri.

JUGOSLAVIJA

PETEK, 4. 11.: 8.50 TV v šoli — 17.20 Poročila — 17.25 Jazz na ekranu — 17.50 Modro poletje — 18.25 Obzornik ljubljanskega območja — 18.40 Zdravilne vode — 19.10 Risanka — 19.26 Zrno do zrna — 19.30 Dnevnik — 19.55 Vreme — 20.00 Zgodovina Slovencev v filmskih freskah — 20.45 Ne prezrite — 21.00 TV kviz — 22.05 Dnevnik — 22.20 Nekdo me opazuje, ameriški film.

SOBOTA, 5. 11.: 8.00 Poročila — 8.05 Ciciban, dober dan — 8.20 H. C. Andersen: Mati — 8.40 Modro kot pisano — 9.10 Pisani svet — 9.40 Pesem giba — 10.00 Zemljepisne posebnosti — 10.50 Otrok in promet — 11.10 Čudež življenja — 12.05 Zgodovina Slovencev v filmskih freskah — 12.45 Poročila — 16.55 Poročila — 17.00 Kašarka — 18.25 Planet opic — 19.15 Risanka — 19.26 Zrno do zrna — 19.30 Dnevnik — 19.55 Vreme — 20.00 Daj-dam, kabaret Svetlane Makarovič — 21.00 Zrcalo tedna — 21.20 Most pri Remagenu, angleški film — 23.15 Poročila.

NEDELJA, 6. 11.: 9.15 Poročila — 9.20 Otrška malineja — 10.15 Modro poletje — 10.50 Fantje s Hill Streets — 11.40 Oddaja za stik z gledalci — 12.00 Kmetijska oddaja — 13.00 Poročila — 15.55 Zabavno glasbena oddaja — 16.45 Poročila — 16.50 Človek in zemlja — 17.15 Naš kraj: Kal pri Pivki — 17.30 Športna poročila — 17.45 Temno ogledalo, ameriški film — 19.10 Risanka — 19.25 Zrno do zrna — 19.30 Dnevnik — 20.00 13. julij — 20.55 Športni pregled — 21.25 Dokumentarna oddaja — 22.00 Poročila.

AULA SLOVENICA

CELOVEC, PAULITSCHGASSE 5-7

vabi na otvoritev

GRAFIČNE RAZSTAVE

JOŽETA SPACALA

v ponedeljek 7. novembra 1983 ob 19. uri v Celovcu, Paulitschgasse 5-7.

Razstava bo odprta do 25. novembra 1983, od ponedeljka do petka od 13. do 16.30 ure.

Prisrčno vabljeni!

PONEDELJEK, 7. 11.: 8.50 TV v šoli — 17.20 Poročila — 17.25 Modro kot pisano — 17.55 Vzreja in krmljenje molznih krav — 18.15 Po okoliškem inštitutu — 18.25 Podravske obzornik — 18.45 Pop godba — 19.15 Risanka — 19.26 Zrno do zrna — 19.30 Dnevnik — 20.00 Ivan Ribičič: Matjan, drama — 21.00 Studio 2 — 22.10 Dnevnik.

TOREK, 8. 11.: 8.50 TV v šoli — 16.35 Harmonija svetov — 17.35 Poročila — 17.40 Stojan in Liljana — 17.50 Od vsakega jutra raste dan — 18.25 Notranjski obzornik — 18.40 Afriške živali — 18.50 Knjiga — 19.05 Risanka — 19.26 Zrno do zrna — 19.30 Dnevnik — 20.00 V tretjem rajhu — 20.55 Bolj energično za več energije — 21.40 Pesem

giba — 22.00 Dnevnik.

SREDA, 9. 11.: 8.50 TV v šoli — 15.50 Poročila — 15.55 Nogomet Jugoslavija: Italija — 17.45 Ciciban, dober dan — 18.00 Glasba za kitaro — 18.45 Koroški obzornik — 18.40 Mostovi — 19.10 Risanka — 19.26 Zrno do zrna — 19.30 Dnevnik — 20.00 Podarjeni dan, madžarski film — 21.25 Kulturne diagonale — 22.10 Dnevnik.

ČETRTEK, 10. 11.: 8.50 TV v šoli — 16.25 Harmonija svetov — 17.25 Poročila — 17.30 Zemljepisne posebnosti — 18.25 Pomurski obzornik — 18.40 Mladi za mlade — 19.05 Risanka — 19.26 Zrno do zrna — 19.30 Dnevnik — 20.00 Tednik — 21.05 Tarče Mikea Androsa — 21.55 Dnevnik.

UNIVERZA ZA IZOBRAŽEVALNE VEDE V CELOVCU

razpisuje

delovno mesto

univerzitetnega
asistenta

na Inštitutu za slavistiko.

Pogoj: Končan študij slavistike, po možnosti z jezikoslovno usmeritvijo. Kandidat/kandidatka naj bo pripravljen(a) ukvarjati se s slovenskim jezikom in sodelovati pri projektih v zvezi s slovenščino na Koroškem.

Kandidati naj se prijavijo s posebnimi prilogami (diploma, opis dosedanjega znanstvenega dela ali pa popis znanstvenih publikacij) do 20. decembra 1983 na naslov: Universitätsdirektion der Universität für Bildungswissenschaften Klagenfurt, Universitätsstraße 65, A-9010 Klagenfurt

(Nadaljevanje z 2. strani)

ZGODOVINA IN LITERATURA

Prvi dan je bila v ospredju zgodovinska in literarno-zgodovinska problematika. Dr. Josip Adamček, profesor na zagrebški univerzi, je predaval o vzrokih in okoliščinah izseljevanja Hrvatov iz stare domovine. Vidi jih zlasti v dveh pojavih: Turški vpadi v staro domovino so ustrašili pretežno kmečko prebivalstvo, ki ni bilo dovolj zaščiten s strani fevdalcev in države in je bilo tako izpostavljeno hudemu pritisku turških čet, kar je privedlo do tega, da se kmetje niso več upali obdelovati svoje zemlje. Po drugi strani pa je bilo fevdalno gospodstvo v stari domovini izredno kruto in je izsesalo podložnike dobesedno do krvi; lakota in smrt zaradi lakote sta bili na dnevnem redu, tako da so se cele vasi odločile za izselitev na severozahod.

Z začetki gradiščanske hrvaške literature sta se bavila dr. Zvonimir Bartolič, profesor na univerzi v Čakovcu, in mag. Vladimir Vuković iz Gornje Pulje (Oberpullendorf). Prvi se je posvetil zlasti protestantski literaturi v 16. stoletju (na takratnem zahodnem Madžarskem je bil protestantizem precej razširjen in še danes obstajajo na Gradiščanskem močne protestantske verske skupine). Posebno zanimivo za nas koroške Slovence je dejstvo, da so (gradiščanski) hrvaški pisci tega časa deloma tesno sodelovali s Primožem Trubarjem in da tiskarna v Tübingenu ni bila pomembna samo za Slovence, marveč je bila tudi za gradiščanske Hrvate velikega kulturnega po-

mena ter jih je oskrbovala z molitveniki v njihovi materinščini. Bartolič je poudaril, da sta pomen in razširjenost protestantske literature pri gradiščanskih Hrvatih še vse premalo obdelana in da je taka obdelava tudi težavna še zato, ker jo je treba razširiti kar na tri države — na Jugoslavijo, Avstrijo in Madžarsko, kjer se še vedno najdejo viri iz teh časov.

Baročna literatura frančiškanov je stala v ospredju referata Vladimira Vukoviča. Tudi njihova literatura se v bistvu omejuje na molit-

jih trpkih izkušenj tudi na Koroškem. Posebno pogošajo gradiščanski Hrvati lastno gimnazijo ali srednjo šolo in se trenutno skupaj z madžarsko narodno skupnostjo potegujejo za skupno srednjo šolo narodnih skupnosti na Gradiščanskem, ki bi skrbela za izobrazbo v materinem jeziku.

Dr. Gero Fischer, docent na dunajski univerzi, pa je v izredno tehtnem referatu osvetlil vrednostno stopnjo dvojezičnosti v gradiščansko-hrvaškem šolstvu. Iz svojega področja sociolingvistike je nave-

blematiki narodnih manjšin. Tu se je pokazala dvojna interpretacija zakonskih določil meddržavnih in ustavnih obveznosti Avstrije do narodnih skupnosti: Medtem ko sta dunajska referenta dr. Ludwig Adamovich in dr. Heinz Tichy v svojih prispevkih nadvse hvalila sedanji zakon o narodnih skupinah (Tichy je vsaj priznal, da le še ni vse rešeno, vendar je po njegovem prav ta zakon možnost rešitve), pa sta dr. Theodor Veiter in zlasti dr. Anton Andorfer nedvoumno ovrgla teorijo o pravični pravni rešitvi

seh itd. Napovedal je, da se bodo Hrvati v bodoče poslužili tudi teh možnosti in se bo izkazalo, ali je ta ustava samo papirnata, ali pa bo veljala demokracija tudi za narodne manjšine.

Okvirni spored je obsegal tudi še branje mladih hrvaških avtorjev, ki se v zadnjem času zelo produktivno udeležujejo in so pred kratkim izdali zbirko pesmi pod naslovom „Ptiči i slavuji“. Zaključek pa sta predstavljala popoldanski nastop znanega plesnega ansambla „Kolo slavuji“ v avli gospodarske univerze, ki je pritegnil številne obiskovalce zlasti iz vrst študentov in študentk, ter večerni koncert gradiščanske hrvaške pop-skupine „Bruji“, ki ni priljubljena samo med Hrvati, ampak je znana tudi že na dunajskem prizorišču.

Gradiščanski Hrvati so torej enkrat več dokazali svojo prisotnost in voljo za ustvarjanje takih razmer, da se bodo tudi narodne skupine v Avstriji lahko počutile kot enakopravne med enakopravnimi. „Symposium Croaticon II“ je vse-kakor izpričal živo narodno zavest naših hrvaških bratov na Gradiščanskem in na Dunaju.

fra-ter

Problematika gradiščanskih Hrvatov

venike in pridige, vendar je njena prisotnost značilna, ker priča o močni razširjenosti hrvaškega življenja na Gradiščanskem — saj so frančiškani očitno morali vernemu kmečkemu ljudstvu pridigati v njegovi materinščini, ker jih sicer ne bi bilo razumelo.

ŠOLSTVO —
ŽIVLJENJSKO VPRAŠANJE

V znamenju šolstva — življenjsko važnega vprašanja za vsako narodno skupnost — je bil drugi dan hrvaškega simpozija. Razni predavatelji, učitelji in študentje iz vrst gradiščanskih Hrvatov, so podali pregled zgodovine dvojezičnega oz. hrvaškega šolstva na Gradiščanskem ki je bilo v času fašizma kakor povsod drugod onemogočeno ali vsaj silno otežkočeno, medtem ko se je po vojni razvijalo v okviru raznih deželnih in zveznih zakonov, kakor to poznamo iz svo-

del številne empirične raziskave iz vseh delov sveta, iz katerih nujno izhaja, da edinole izobrazba in šolstvo na podlagi materinega jezika zagotavlja jezikovno kompetenco tudi v jeziku večinskega naroda. Pri tem je predavatelj posebno naglasil, da se mora to začeti že pri predšolski vzgoji, torej v otroških vrtcih, kajti: kar otrok v tej razvojni stopnji zamudi, tega se pozneje ne da več nadoknaditi. S stališča lingvistike in pedagogike torej ni nobenega dvoma o potrebi vzgoje na podlagi materinščine — to je trenutno v Avstriji političen problem, ki ga je treba tudi politično rešiti, s primernim pritiskom na odgovorna mesta, je poudaril Fischer.

MANJŠINSKA ZAKONODAJA
VEDNO V SMER POSLABŠANJA

Tretji in zaključni dan je bil posvečen pravnim, torej „klasični“ pro-

blematiki narodnih manjšin. Tu se je pokazala dvojna interpretacija zakonskih določil meddržavnih in ustavnih obveznosti Avstrije do narodnih skupnosti: Medtem ko sta dunajska referenta dr. Ludwig Adamovich in dr. Heinz Tichy v svojih prispevkih nadvse hvalila sedanji zakon o narodnih skupinah (Tichy je vsaj priznal, da le še ni vse rešeno, vendar je po njegovem prav ta zakon možnost rešitve), pa sta dr. Theodor Veiter in zlasti dr. Anton Andorfer nedvoumno ovrgla teorijo o pravični pravni rešitvi

Kot zadnji je referiral hrvaški sodnik dr. Herbert Gassner, ki je nakazal pravne možnosti gradiščanskih Hrvatov za uveljavljanje svojih pravic. S tem v zvezi je opozoril zlasti na novo deželno ustavo Gradiščanske, ki predvideva več možnosti neposredne demokracije, v obliki plebiscitov in posameznih va-

Slovenski
VESTNIK

Izdajatelj in založnik: Zveza slovenskih organizacij na Koroškem, 9020 Celovec, Gasometergasse 10. Uredništvo: 9020 Celovec, St.-Ruprecht-Strasse 19/IV, tel. 0 42 22 / 54 0 42, telex 42 20 86 sindok a. Uprava: 9020 Celovec, Gasometerg. 10, tel. 0 42 22 / 32 5 50. Tisk: Založništvo in tiskarska družba z o. j. Drava, Celovec - Borovlje

